

STATUS FOR VERNEVERDIGE KULTURMINNER I UTVALGTE KOMMUNER

Riksantikvarens miljøovervåkingsprogram 2015-2019
Nord-Aurdal kommune
Oppland fylke 2015

Dammann, Åse

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)

Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo

Telefon: 23 35 50 00

www.niku.no

Tittel Status for verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner Riksantikvarens miljøovervåkingsprogram 2015-2019 Nord-Aurdal kommune Oppland fylke 2015	Rapporttype/nummer NIKU Rapport 84	Publiseringsdato 14.06.2016
	Prosjektnummer 1020600	Sider 46
	Avdeling Bygning	Tilgjengelighet Åpen
Forfatter(e) Dammann, Åse	ISSN 1503-4895 ISBN 978-82-8101-227-1	Periode gjennomført 2015-2016
	Forsidebilde Aurdal var tidligere kommunesenter i Nord-Aurdal. I følge retningslinjer i kommuneplanens arealdel skal det legges særlig vekt på byggestil i Aurdalsbyen. Foto: FB/NIKU 2015 (05420019082)	

Prosjektleder Åse Dammann
Prosjektmedarbeider(e) Elisabeth Andersen, Fredrik Berg, Susanne Kaun, Regin Meyer, Anneli Nesbakken, Merete Winness, Nils Aage Hafsal
Kvalitetssikrer Annika Haugen

Finansiert av Riksantikvaren

<p>Sammendrag</p> <p>I denne rapporten beskrives tap, endringer og tilstand for SEFRAK-registrerte bygninger eldre enn 1900 og listeførte kirker i Nord-Aurdal kommune i Oppland fylke i perioden 2010-2015. Resultatene analyseres i forhold til samfunnssektor, sosial miljøsammenheng, bygningstyper og geografiske variasjoner. Undersøkelsen er del av Riksantikvarens overvåkingsprogram «Status for verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner», som gjennomføres ved kontrollregistrering i felt hvert femte år i 10 utvalgte kommuner. I 2015 startet 4. omdrev med kontrollregistrering. Bygningene som inngår i undersøkelsen ble SEFRAK-registrert i perioden 1975-1995. Det opprinnelige undersøkelsesgrunnlaget i overvåkingsprogrammet for Nord-Aurdal kommune var 1 350 bygninger. Ved første gangs kontrollregistrering i 2000 var 173 av bygningene gått tapt. I 2005 var 62 bygninger tapt og i 2010 ytterligere 46. I 2015 ble det registrert 33 nye tap, slik at antall gjenstående bygninger i 2015 er 1 036. 23 % av bygningene i det opprinnelige undersøkelsesgrunnlaget i Nord-Aurdal er tapt. Det årlige tapet i perioden 2010-2015 er på 0,6 %. 5 % av de gjenstående bygningene er sterkt truet, 17 % er truet og 37 % er endret.</p>
<p>Abstract</p> <p>This report describes losses, alterations and current condition of SEFRAK-listed buildings older than 1900 and preservation worthy churches in Nord-Aurdal municipality, Oppland County during the period 2010-2015. The control surveys are part of the Norwegian Directorate for Cultural Heritage's environmental follow-up programme «Preservation state of preservation worthy built heritage in selected municipalities». Control surveys are carried out every fifth year in 10 selected municipalities. In 2015 the fourth cycle of such surveys started. All the buildings were registered in SEFRAK between 1975 and 1995. The baseline figure for the control surveys in Nord-Aurdal was 1 350 buildings. By 2000, 173 buildings had been lost, with a further 62 by 2005 and 46 by 2010. 33 new losses were discovered in 2015, bringing the total of remaining buildings down to 1 036. 23 % of the baseline figure for the control surveys in Nord-Aurdal municipality has been lost. Looking at the period 2010-2015 on its own, we find that the annual rate of loss is 0,6 %. 5 % of the remaining buildings are strongly endangered, while 17 % are endangered and 37 % altered.</p>

<p>Emneord</p> <p>Kulturminne, verneverdig, SEFRAK, bygning, miljøovervåking, kontrollregistrering, tap, endring, tilstand, Nord-Aurdal, Oppland</p>
<p>Keywords</p> <p>Cultural heritage, preservation worthy, SEFRAK, buildings, monitoring, control survey, loss, alteration, condition, Nord-Aurdal, Oppland</p>

Avdelingsleder
Annika Haugen

Forord

I denne rapporten presenteres nøkkeltall og resultater fra kontrollregistrering av SEFRAK-registrerte bygninger og listeførte kirker i Nord-Aurdal kommune, gjennomført i august/september 2015 i Riksantikvarens miljøovervåkingsprogram «*Status for verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner*». Målet med overvåkingsprogrammet er å få oversikt over utviklingen av tap, endringer og fysisk tilstand for verneverdige kulturminner. Overvåkingsresultatene skal gi faktagrunnlag for målrettede tiltak i dagens og fremtidig forvaltning. Analyser av årsaker til tap og forholdet mellom virkemiddelbruk og bevaringsgrad vil bli presentert i programmets sluttrapport i 2020.

«*Status for verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner*» bygger videre på Riksantikvarens miljøovervåkingsprogram «*Gamle hus da og nå*», hvor SEFRAK-bygninger i 18 kommuner ble kontrollregistrert tre ganger med fem års mellomrom i perioden 2000-2014. Antall kommuner er nå redusert til 10, og i tillegg til SEFRAK-bygninger er programmet utvidet til å omfatte kommunalt verneverdige kulturminner og statlig listeførte bygninger. De 10 kommunene som inngår i undersøkelsen er Bø i Telemark, Flora, Kautokeino, Melhus, Nittedal, Nord-Aurdal, Saltdal, Samnanger, Sandnes og Tromsø. I 2015 ble kontrollregistrering gjennomført i kommunene Kautokeino og Nord-Aurdal.

NIKU takker for velvilje og hjelp fra huseiere, lokalbefolkning og kommuneforvaltning i forbindelse med feltarbeidet, og for godt samarbeid med Riksantikvaren.

Kontaktperson hos Riksantikvaren er Kari Charlotte Larsen.

NIKU, juni 2016
Åse Dammann

Innholdsfortegnelse

1	Sammendrag	7
2	Om prosjektet.....	8
2.1	Nasjonale miljømål.....	8
2.2	Riksantikvaren og miljøovervåking.....	8
2.3	Kulturminner i overvåkingsprogrammet.....	8
3	Metode.....	11
3.1	Utvalgte kommuner	11
3.2	Tidsintervaller.....	11
3.3	Undersøkelsergrunnlag 10 kommuner	12
3.4	Undersøkelserparametere	13
3.5	Kvalitative kategorier	13
3.6	Datainnhenting.....	14
3.7	Bearbeiding og lagring av data.....	14
3.8	Metodiske bemerkninger	15
4	Undersøkelsergrunnlag Nord-Aurdal 2015	15
5	Resultat SEFRAK-bygninger	16
5.1	Tap.....	16
5.2	Akkumulert tap.....	17
5.3	Tapsårsaker	17
5.4	Endring ABC.....	18
5.5	Annen endring.....	18
5.6	Tilstand	19
5.7	Sammenheng mellom tilstand og endring	21
5.8	Samfunnssektor og sosial miljøsammenheng.....	23
5.9	Geografiske variasjoner.....	25
5.10	Bygningstyper.....	26
5.10.1	Bolighus/våningshus.....	28
5.10.2	Driftsbygninger i tunet	29
5.10.3	Mindre uthus i og nær tunet	30
5.10.4	Utmarksbygninger	31
6	Resultat listeførte kirker.....	32
7	Virkemidler for bevaring	33
7.1	Planstatus for SEFRAK-bygninger	33
7.2	Kommunalt planverk	34
7.3	Oppland fylkeskommune	34
7.4	Kulturminneregistreringer.....	34
7.5	Tilskuddsordninger	34
7.6	Informasjon og rådgivning.....	35
	Kilder.....	38
	Figurliste	39
	Vedlegg.....	40
	Vedlegg 1: Undersøkelserparametere	40
	Vedlegg 2: Planstatus kategorier.....	40
	Vedlegg 3: Kvalitative kategorier.....	41
	Vedlegg 4: Geografiske kategorier	42
	Vedlegg 5: Detaljert resultatoversikt SEFRAK-bygninger	43

93 % av de undersøkte SEFRAK-bygningene i Nord-Aurdal kommune er opprinnelig knyttet til landbruket. Kun 12 % ligger i tettbygde områder, som gårdstunet ved Fagernes sentrum midt på bildet under. Foto over: FB/NIKU 2015 (05420019090). Foto under: ÅD/NIKU 2015 (05420009062)

1 Sammendrag

Målet med Riksantikvarens miljøovervåkingsprogram «*Status for verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner*» er å få oversikt over utviklingen av tap, endringer og fysisk tilstand for verneverdige kulturminner. Overvåkingsprogrammet skal svare på miljøforvaltningens kunnskapsbehov på kulturminnefeltet og gi faktagrunnlag for målrettede tiltak i dagens og fremtidig forvaltning. På bakgrunn av innsamlete kontrollregistreringsdata i 10 kommuner, skal det utarbeides analyser som sier noe om årsaker til tap og forholdet mellom virkemiddelbruk og bevaringsgrad.

SEFRAK-bygningene i Nord-Aurdal kommune er kontrollregistrert fire ganger: i 2000, 2005, 2010 og 2015. I 4. omdrev (2015) ble 1 069 bygninger undersøkt. 3 % var tapt, 17 % truet og 5 % sterkt truet. Av de tapte bygningene var 64 % preget av forfall i forrige omdrev. Akkumulert tap (2000-2015) av SEFRAK-registrerte bygninger eldre enn 1900 i Nord-Aurdal er på 23 %. Tapsandelen har imidlertid vært synkende i alle fire omdrevene med kontrollregistrering (henholdsvis 13 %, 5 %, 4 % og 3 % tap). Tre listeførtekirker ble undersøkt. Alle ble registrert i god bygningsteknisk tilstand.

37 % av 1 036 gjenstående SEFRAK-bygninger i Nord-Aurdal er endret. 3 % har større volumendringer (A-endring) 10 % har mindre volumendringer (B-endring) og 24 % har overflateendringer (C-endring), som tilsvarer mye av det vanlige bygningsvedlikeholdet. De endrete bygningene har gjennomsnittlig bedre tilstand enn de uendrete. 8 % av de endrete er truet/sterkt truet, mens 30 % av de uendrete er truet/sterkt truet. Tilstanden er best for bygninger som kun har overflateendringer.

De fleste av de undersøkte SEFRAK-bygningene i Nord-Aurdal er knyttet til landbruket (93 %). Sammenlignet med undersøkelsesgrunnlaget ved oppstart av kontrollregistreringene i år 2000, ligger husmannsplassene og gårdsbrukene ganske likt når det gjelder andelen gjenstående bygninger i god stand. Husmannsplassene har lavere akkumulert tapsandel enn bondens bygninger, men på husmannsplassene er en større andel av de gjenstående bygningene truet/sterkt truet, noe som er et varsko om økt tapstakt for denne kategorien i årene fremover.

88 % av SEFRAK-bygningene i Nord-Aurdal kommune ligger i spredtbygde områder, og det er i spredtbygde områder at tapsprosenten har vært høyest i alle fire omdrev. Av de geografiske områdene er det Aurdal kirkesogn som faller best ut, med lavt akkumulert tap (20 %) og lavest andel gjenstående bygninger som er truet/sterkt truet (12 %).

Bolighus/våningshus, som utgjør 19 % av de gjenstående SEFRAK-bygningene i Nord-Aurdal, har noe lavere tapsprosent enn gjennomsnittet i kommunen i 4. omdrev (2 % mot 3 %) og bedre tilstand (14 % truet/sterkt truet mot 22 % i gjennomsnitt). De store driftsbygningene, som utgjør 10 % av de gjenstående, har høyest tapsandel av bygningskategoriene (4 %) og høyest andel truet/sterkt truet (41 % mot gjennomsnittet på 22 %). For de mindre uthusene er tapsandelen omtrent på gjennomsnittet i kommunen (3 %), og bygningsteknisk tilstand er noe bedre enn gjennomsnittet. Utmarksbygningene, som utgjør 38 % av de gjenstående, har omtrent samme tapsandel som gjennomsnittet i kommunen (3 %), og tilstanden for de gjenstående ligger rett under gjennomsnittet. På setrene er selene (stuebygningene) i gjennomsnittlig bedre tilstand enn uthusene.

63 av de undersøkte SEFRAK-bygningene i Nord-Aurdal var regulert til bevaring etter plan- og bygningsloven. Ingen av disse er truet/sterkt truet, men én bygning var tapt i 4. omdrev. 33 av de undersøkte bygningene var underlagt andre planer og retningslinjer for bevaring. Ingen av disse var tapt eller truet/sterkt truet i 4. omdrev.

2 Om prosjektet

2.1 Nasjonale miljømål

Det er et overordnet miljømål at tapet av verneverdige kulturminner skal minimeres. Målet for kulturminneforvaltningen er å ta vare på et representativt utvalg av kulturminner i et langsiktig perspektiv. Gjennom miljøovervåking på kulturminnefeltet, med innsamling av data i lange tidsserier, etableres et kunnskapsgrunnlag for å nå dette målet. Overvåkingsresultatene vil gi faktagrunnlag for målrettede tiltak i dagens og fremtidig forvaltning.

2.2 Riksantikvaren og miljøovervåking

«Status for verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner» er ett av Riksantikvarens miljøovervåkingsprogram for kulturminner. Målet med overvåkingsprogrammet er å få oversikt over utviklingen av tap, endringer og fysisk tilstand for verneverdige kulturminner. Dette gjøres ved innsamling av data, gjennom kontrollregistrering av et stort antall kulturminner i 10 utvalgte kommuner hvert femte år. Med utgangspunkt i kontrollregistreringsdataene skal det utarbeides analyser som blant annet sier noe om årsakssammenhenger for tap, og forholdet mellom virkemiddelbruk og bevaringsgrad.¹

Overvåkingsprogrammet omfatter verneverdige kulturminner, listeført av kommune eller stat. I tillegg kontrolleres et stort antall SEFRAK-registrerte bygninger eldre enn 1900, slik at undersøkelsen også gir et bredt tilfang av opplysninger om bestandsutviklingen for den eldre bygningsmassen, uavhengig av bygningenes verneverdi. Riksantikvaren ønsker en bredt anlagt miljøovervåking for å ta høyde for fremtidige problemstillinger på kulturminnefeltet:

En grundig faglig forståelse av hva som skjer med miljøet, krever at det også overvåkes langt mer enn det som kan synes mest hensiktsmessig beslutningsrelevant akkurat nå. På denne måten kan forvaltningen være i forkant, oppdage nye trusler tidlig, og være med å styre utviklingen.²

2.3 Kulturminner i overvåkingsprogrammet

Miljøovervåkingsprogrammet «Status for verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner» omfatter følgende grupper av kulturminner: SEFRAK-registrerte bygninger, kommunalt verneverdige kulturminner, statlig listeførte bygninger verneklasse 2 og listeførte kirker.

Programmet bygger delvis på miljøovervåkingsprogrammet «Gamle hus da og nå», hvor SEFRAK-bygninger eldre enn 1900 i 18 kommuner ble kontrollregistrert i perioden 2000-2014. Antallet kontrollkommuner er fra og med 2015 redusert til 10. Samtidig er programmet utvidet til å omfatte kommunalt verneverdige kulturminner og statlig listeførte bygninger. Kontrollregistrering av disse kulturminnegruppene vil gradvis bli implementert i overvåkingsprogrammet i løpet av 2016-2019.

¹ Analysene vil bli publisert i overvåkingsprogrammets sluttrapport i 2020

² Riksantikvarens hjemmeside, lest 10.03.16: <http://www.riksantikvaren.no/Tema/Miljoeovervaaking>

SEFRAK-bygninger

Med «SEFRAK-bygninger» menes i denne undersøkelsen bygninger eldre enn 1900 som er registrert i SEFRAK-registeret. SEFRAK er en forkortelse for Sekretariatet for registrering av faste kulturminner. Sekretariatet ble opprettet i 1970 og ledet fra 1975 til 1995 en landsomfattende feltregistrering av alle bygninger eldre enn 1900, samt rester av bygninger og andre objekter. I områder der krigshandlinger eller bybranner hadde ødelagt eldre bebyggelse, ble også nyere bygninger registrert. Ca 515 000 objekter ble registrert med foto, kartfesting og oppmåling. Deler av informasjonen er digitalisert og koblet til Matrikkelen. I 1989 ble SEFRAK nedlagt som sekretariat og ansvarsområdet overført til Riksantikvaren. SEFRAK-navnet ble beholdt som betegnelse på registeret som var bygd opp. SEFRAK-registrering innebærer ingen formell vernestatus for objektene, men SEFRAK-registeret blir brukt som verktøy i forvaltningen av kulturminner og har verdi som kulturhistorisk kildemateriale.³

Kommunalt verneverdige kulturminner

Med «kommunalt verneverdige kulturminner» menes kulturminner som er listet opp som prioriterte i politisk vedtatte kommunale kulturminneplaner. Registrering av kommunalt verneverdige kulturminner er ikke fremsatt som et krav fra departementet, men som et miljømål. Riksantikvaren har oppfordret kommunene til å registrere lokale kulturminner og vedta kulturminneplaner med lister over prioriterte kulturminner, og det er lagt til rette for at disse kulturminnene legges i Riksantikvarens kulturminnedatabase Askeladden. Verken Riksantikvaren eller fylkeskommunene legger føringer for hva kommunene definerer som verneverdige kulturminner.⁴

Statlig listeførte bygninger verneklasse 2

I forbindelse med arbeidet med statlige landsverneplaner har alle statlige sektorer vurdert sine eiendommer med hensyn til kulturhistorisk verdi. I landsverneplanene inngår en oversikt over verneverdige eiendommer, valgt ut av den statlige sektoren i samråd med Riksantikvaren. Eiendommene med høyest verneverdi er plassert i verneklasse 1 og er forskriftsfredet av Riksantikvaren.⁵ I tillegg inneholder landsverneplanene en oversikt over eiendommer som sektoren vil verne på annen måte. Disse er plassert i verneklasse 2 og kan reguleres til vern etter plan- og bygningsloven (pbl). Det er disse bygningene som i denne undersøkelsen betegnes som «statlig listeførte bygninger verneklasse 2». Riksantikvaren oppfordrer kommunene og de statlige sektorene til å samarbeide om å gi bygninger i verneklasse 2 et formelt vern gjennom kommuneplan og reguleringsplan.

Listeførte kirker

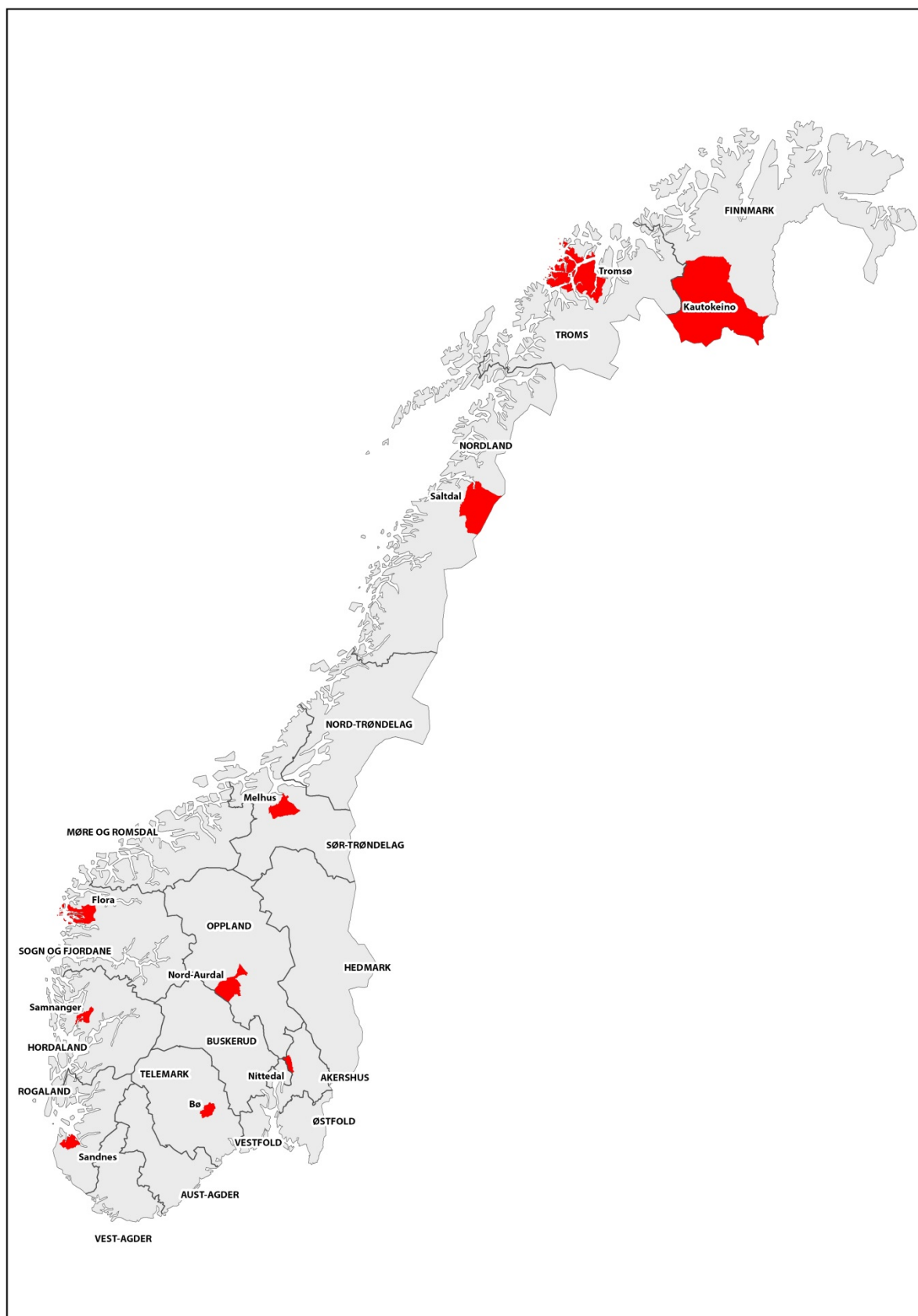
«Listeførte kirker» omfatter kirker som ikke er fredet etter kulturminneloven, men som er vurdert av Riksantikvaren som viktige kulturminner. De listeførte kirkene er underlagt særskilte saksbehandlingsregler. I henhold til kirkerundskrivet skal saker som angår endringer av listeførte kirker sendes til Riksantikvaren for uttalelse før biskopen fatter vedtak etter kirkeloven.⁶ Listeførte kirker omfatter både de automatisk listeførte kirkene, bygd fra 1650 til 1850, og de listeførte kirkene, bygd etter 1850.

³ Riksantikvarens hjemmeside, lest 24.02.16: <http://www.riksantikvaren.no/Veiledning/SEFRAK-registeret>

⁴ Riksantikvaren 2015: Veileder. Kommunalt verneverdige kulturminner i Askeladden

⁵ Forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer, FOR-2011-11-09-1088, kap 1

⁶ Forvaltning av kirke, kirkegård og kirkens omgivelser som kulturminne og kulturmiljø. Rundskriv T-3/00 fra Kirke- utdannings og forskningsdepartementet og Miljøverndepartementet

10 kommuner inngår i miljøovervåkingsprogrammet «Status for verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner». Kommunene er valgt ut av Riksantikvaren med tanke på å vise et tverrsnitt av landets kommuner. Kartgrunnlag: Statens kartverk, Geovekst

3 Metode

3.1 Utvalgte kommuner

10 kommuner inngår i overvåkingsprogrammet. Kontrollkommunene utgjør en geografisk og samfunnsmessig bredde, og utvalget er gjort med sikte på å vise et tverrsnitt av Norge. Utvalget av kommuner, både de opprinnelig 18 i år 2000 og reduksjonen til 10 kommuner i 2015, er gjort av Riksantikvaren, med utgangspunkt i SSBs karakteristikk av norske kommuner:⁷

4. omdrev	Fylke	Kommune	Kommune nr	Karakteristikk	Hovednæring	Befolkningsutvikling
2015	Finnmark	Kautokeino	2011	Nord-Norge, innland, samisk	Reindrift, reinproduksjon	Moderat avtagende
2015	Oppland	Nord-Aurdal	0542	Midt-Norge, innland	Landbruk, service, turisme	Svakt avtagende
2016	Akershus	Nittedal	0233	Østlandet, bynært	Industri, service, skogbruk	Økende
2016	Troms	Tromsø	1902	Nord-Norge, kyst og innland, by	Handel, offentlig virksomhet, service	Økende
2017	Nordland	Saltidal	1840	Nord-Norge, innland	Industri, handel, jordbruk, service, skoler	Moderat avtagende
2017	Rogaland	Sandnes	1102	Sørvest-Norge, by	Handel, industri, jordbruk, service	Økende
2018	Sogn og Fjordane	Flora	1401	Vestlandet, kyst og innland, by	Industri, oppdrettsnæring	Stabilt
2018	Sør-Trøndelag	Melhus	1653	Midt-Norge, bynært	Arbeidspending, landbruk, service	Økende
2019	Telemark	Bø	0821	Østlandet, regionsenter	Jordbruk, skogbruk, skoler, turisme	Økende
2019	Hordaland	Samnanger	1242	Vestlandet, bynært	Arbeidspending, industri, jordbruk	Stabilt

SSBs karakteristikk av kontrollkommunene

1.-2.-3-4. omdrev	Kommune	Folketall					Befolkningsutvikling			
		1. omd	2. omd	3. omd	4. omd	2040 ⁸	1.-2. omd	2.-3. omd	3.-4. omd	4. omd-2040
2000-2005-2010-2015	Kautokeino	3150	2997	2935	2914	2530	-5 %	-2 %	-1 %	-13 %
2000-2005-2010-2015	Nord-Aurdal	6500	6442	6402	6466	6697	-1 %	-1 %	1 %	4 %
1994-2006-2011-2016	Nittedal		19722	21165				7 %		
2001-2006-2011-2016	Tromsø	59000	63596	68239			8 %	7 %		
2002-2007-2012-2017	Saltidal	4863	4688	4710			-4 %	0 %		
2002-2007-2012-2017	Sandnes	54929	60507	67814			10 %	12 %		
2003-2008-2013-2018	Flora	11392	11408	11697			0 %	3 %		
2003-2008-2013-2018	Melhus	13579	14457	15679			6 %	8 %		
2004-2009-2014-2019	Bø	5200	5500	5834			6 %	6 %		
2004-2009-2014-2019	Samnanger	2300	2400	2436			4 %	2 %		

Folketall i kontrollkommunene, registrert i kontrollårene

3.2 Tidsintervaller

Kontrollregistrering i felt blir gjennomført hvert femte år.⁹

Kontrollregistrering av kommunalt verneverdige kulturminner, statlig listeførte bygninger og listeførte kirker gjennomføres for første gang.

Kontrollregistrering av SEFRAC-bygninger gjennomføres for fjerde gang. 1. og 2. omdrev ble gjennomført av Kulturminnekompaniet, 3. omdrev av NIKU.

⁷ Statistisk sentralbyrå: <http://statbank.ssb.no/statistikkbanken>

⁸ Fremskrevet folketall ved middels nasjonal vekst

⁹ Unntaket er Nittedal kommune, hvor 1. omdrev ble gjennomført i 1994 og 2. omdrev i 2001

3.3 Undersøkellesgrunnlag 10 kommuner

SEFRAK-registrerte bygninger, kommunalt verneverdige kulturminner, statlig listeførte bygninger verneklasse 2 og listeførte kirker skal undersøkes. Undersøkellesgrunnlaget i 2015 omfattet 1 088 SEFRAK-bygninger, samt tre listeførte kirker i Nord-Aurdal. Kommunalt verneverdige kulturminner og statlig listeførte bygninger verneklasse 2 vil bli gradvis implementert i overvåkingsprogrammet.

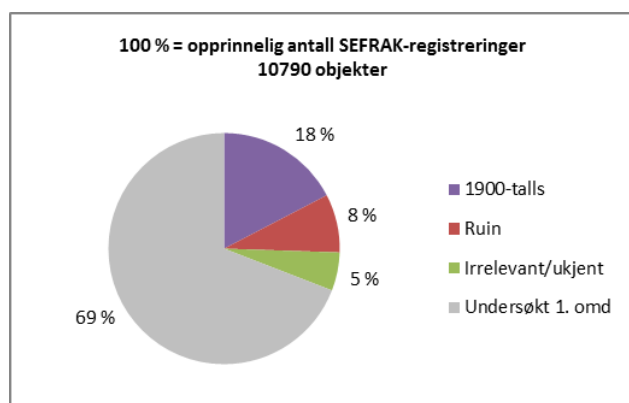
Kontrollår	Kommune	SEFRAK-bygninger	Kommunalt verneverdige kulturminner	Statlig listeførte bygninger verneklasse 2	Listeførte kirker
2015	Kautokeino	19			
2015	Nord-Aurdal	1069			3
2016	Nittedal	249	43		1
2016	Tromsø	841	246	21	4
2017	Saltdal	353		?	2
2017	Sandnes	484			2
2018	Flora	576			1
2018	Melhus	1073			4
2019	Bø	642			1
2019	Samnanger	322	25		1
2015-2019	Totalt	5628			19

Undersøkellesgrunnlag i 10 kommuner. Antall kommunalt verneverdige kulturminner er foreløpig

Alle SEFRAK-bygningene i undersøkelsen er eldre enn 1900. Det opprinnelige antallet SEFRAK-registrerte objekter i Matrikkelen i de 10 kommunene var 10 790. Før oppstart i år 2000 ble 3 332 objekter trukket fra: bygninger yngre enn 1900, ruiner og andre typer objekter, nyere bygninger på gamle murer, vanskelig tilgjengelige bygninger og bygninger med mangelfull eller dobbel registrering. Undersøkellesgrunnlaget på 7 458 i 1. omdrev var ved inngangen til 4. omdrev desimert til 5 628.

Kontrollår	Kommune	Opprinnelig SEFRAK-registrert	1900-talls	Ruin	Irrelevant/ukjent	1. omdrev	2. omdrev	3. omdrev	4. omdrev
2015	Kautokeino	81	36	0	5	40	23	20	19
2015	Nord-Aurdal	1832	91	88	303	1350	1177	1115	1069
2016	Nittedal	525	135	2	37	351	276	260	249
2016	Tromsø	2006	794	47	78	1086	934	894	841
2017	Saltdal	745	104	147	31	464	391	373	353
2017	Sandnes	1231	286	128	36	781	546	513	484
2018	Flora	810	18	92	14	686	634	603	576
2018	Melhus	1586	91	42	23	1429	1142	1104	1073
2019	Bø	1053	78	151	21	803	692	663	642
2019	Samnanger	921	241	184	28	468	366	345	322
2015-2019	Totalt	10790	1874	881	576	7458	6181	5890	5628

Undersøkellesgrunnlag SEFRAK-bygninger i 10 kommuner

Figur 1: Undersøkte SEFRAK-bygninger i 1. omdrev i forhold til opprinnelig antall SEFRAK-registrerte objekter i 10 kommuner

3.4 Undersøkelsesparametere¹⁰

For å få oversikt over endringsprosessene kontrollregistreres bygningene/kulturminnene ved hjelp av følgende undersøkelsesparametere:

Tap/tapsårsak

Med tap menes at bygningen er vekk eller at forfallet er kommet så langt at bygningen må anses som tapt. Flytting til annet sted registreres også som tap i undersøkelsen. Hvis ikke tapsårsaken kan fastslås med høy grad av sikkerhet, eller eieren gir opplysninger, registreres tapsårsak som ukjent.

Endring

Utgangspunktet for vurdering av endringsgrad for SEFRAK-bygninger er foto på det opprinnelige SEFRAK-skjemaet. Endringsgrad registreres som: A-endring (stor volumendring), B-endring (liten volumendring), eller C-endring (overflateendring). Det er et element av skjønn i vurderingen av om en bygningsendring er stor eller middels. Undersøkelsen fanger ikke opp tap av autentisitet på detaljnivå, ved skifting mellom relativt moderne elementer av nyere dato, eller når det visuelle uttrykket er noenlunde uendret. Endringenes kvalitet vurderes ikke. I tillegg til endringsgrad registreres det om deler av huset er revet, om bygningen er tilbakeført til eldre uttrykk eller om den er dokumentert stilhistorisk tilbakeført. Uviss endringsgrad registreres som står/ukjent endringsgrad.

Tilstand

Bygningsteknisk tilstandsgrad vurderes ved utvendig, visuell befaring. Bygningene registreres som enten intakt, truet eller sterkt truet. Det er et element av skjønn i vurderingen av bygningsteknisk tilstandsgrad og i vurderingen av den glidende overgangen mellom forfall og tap.

3.5 Kvalitative kategorier¹¹

For å belyse ulike aspekter i endringsprosessene er de kvantitative endringene analysert i forhold til utvalgte kvalitative kategorier. Med utgangspunkt i strukturen i SEFRAK-registeret er fire kvalitative kategorier undersøkt nærmere:

Bygningstyper

Bygningskategoriene i undersøkelsen skal fange opp typiske trekk ved eldre byggeskikk, med egne hus for ulike funksjoner og ressursutnytting. Betegnelse som brukes er standardiserte for alle kommunene og fanger ikke opp lokale variasjoner av bygningsbenevning.

Samfunnssektor

Tilsvarende bygningens opprinnelige funksjon og formål

Sosial miljøsammenheng

Tilsvarende bygningens opprinnelige sosiale miljøsammenheng

Geografiske variasjoner¹²

For å undersøke om geografiske variasjoner påvirker kulturminnebestanden, er det definert hensiktsmessige geografiske områder, samt tettbygde og spredtbygde områder.

¹⁰ Nærmere beskrivelse av undersøkelsesparametere i vedlegg 1

¹¹ Detaljert oversikt over kvalitative kategorier i vedlegg 3

¹² Detaljert oversikt over geografiske områder i vedlegg 4

3.6 Datainnhenting

Tap, tapsårsak, tilstand og endring

Registrering av tap, tapsårsak, tilstand og endring blir gjennomført ved feltkontroll i barmarksesongen. Feltregistreringen er utvendig og visuell. Bygningene/kulturminnene blir fotografert og registreringene innført i Excel-tabeller. Enkelte vanskelig tilgjengelige bygninger/kulturminner registreres ved telefon til eier.

Planstatus¹³

Planstatus for de undersøkte bygningene/kulturminnene innhentes fra kommunenes planavdeling. Aktuelle plantyper kan være kulturminneplaner, spesialområde bevaring etter plan- og bygningsloven (pbl), hensynssone etter pbl, utvalgte kulturlandskap, NB!registeret m.m. Planstatus for kommunalt verneverdige kulturminner hentes fra kulturminnedatabasen Askeladden.

Andre virkemidler for bevaring

I sluttrapporten i 2020 skal forholdet mellom virkemiddelbruk og bevaringsgrad analyseres. En oversikt over virkemidler for bevaring av kulturminner i de enkelte kommunene blir presentert i de årlige kommunevise rapportene. Aktuelle virkemidler kan være planverk, stedsanalyser, kulturminneregistreringer, informasjon, rådgivning, økonomiske tilskuddsordninger og verdiskapingsprogrammer. I forbindelse med sluttrapporten i 2020 vil vi innhente data som konkret belyser bruken av virkemidler i forhold til de undersøkte kulturminnene i de 10 kontrollkommunene.

3.7 Bearbeiding og lagring av data

Registreringsdata

Registreringsdata legges i Excel-tabell med grunndata fra Matrikkelen, SEFRAK-registeret og andre databaser. Resultatene fremkommer ved bearbeiding i Excel. Rådata lagres digitalt hos Riksantikvaren.

Foto

Foto av de undersøkte kulturminnene merkes med løpenummer i SEFRAK-registeret, Askeladden, SKE-databasen eller lokalt kulturminneregister. Foto av de listeførtekirkene merkes med navn på kommune og kirke. Fotomaterialet fra kontrollregistreringen lagres digitalt hos Riksantikvaren.

Kart

Som grunnlag for feltregistrering og analyser lager NIKU digitale kartverk i ArcGIS for hver kommune, basert på kartgrunnlag fra Statens kartverk, Geovekst. Excel-tabellen med SEFRAK-bygninger er koblet mot eksisterende digital kartfesting av SEFRAK-bygninger. Kartuttrekket er levert av Riksantikvaren. Data for de undersøkte kulturminnene legges inn sammen med detaljerte kartdata (FKB) for kommunene, slik at vi i et samlet kartsett kan vise kartfesting og ID for alle kulturminnene.

Rapportering

Bestandsutviklingen blir presentert årlig i kommunevise rapporter. På bakgrunn av registreringsdataene blir det laget et digitalt kart for hver kommune som viser de tapte bygningene/kulturminnene og hvilke bygninger som inngår i områder med vedtatt planstatus. Kartet lagres digitalt hos Riksantikvaren. Rapportene publiseres på Riksantikvarens og NIKUs hjemmesider.

¹³ Detaljert oversikt over planstatuskategorier i vedlegg 2

3.8 Metodiske bemerkninger

Ulike tidsintervaller i 1. omdrev

Ettersom den opprinnelige SEFRAK-registreringen ble gjennomført over en periode på 20 år, og kontrollregistreringene foregår over en periode på fem år, refererer tapstallene i 1. omdrev til ulike tidsspenn. Resultatene fra 1. omdrev kan derfor ikke sammenlignes med resultatene fra senere omdrev, eller kommunene imellom. Tidsintervallene i de følgende omdrev er faste (fem år) og gir grunnlag for sammenligning mellom omdrev og kommuner.

Ny tilstandskategori i 3. omdrev

I 1. og 2. omdrev ble bygningstilstanden kun registrert som *intakt* eller *sterkt truet*. I 3. omdrev ble *truet* innført som ny kategori. Dette er en metodisk endring som kan gi avvik i resultatene for bygningsteknisk tilstand i 3. og 4. omdrev, i forhold til de to første omdrevene.

Nye endringskategorier i 3. omdrev

I 3. omdrev ble det innført tre nye endringskategorier: *deler av bygning revet/tilbakeført til eldre uttrykk/dokumentert stilhistorisk tilbakeført*. For å sikre sammenligningsgrunnlaget, er alle endrete bygninger registrert som A-, B- eller C-endret, og de nye kategoriene er registrert i tillegg.

Dokumentert stilhistorisk tilbakeført

Bygningene vil bare unntaksvis bli registrert som *dokumentert stilhistorisk tilbakeført*, ettersom feltkontrollen ikke er basert på intervju med eier.

Gjenoppstått

Ingen bygninger er registrert som *gjenoppstått*. Årsaken til dette er at tapte bygninger tas ut av undersøkelsesgrunnlaget og ikke besøkes i neste omdrev. Dermed fanges det ikke opp i neste feltkontroll om en bygning har gjenoppstått etter midlertidig å ha vært demontert.

4 Undersøkelsesgrunnlag Nord-Aurdal 2015

1069 SEFRAK-bygninger ble kontrollregistrert i Nord-Aurdal kommune i 2015.

Nord-Aurdal har tre listeførte kirker, som ble kontrollregistrert.

Ingen kommunalt verneverdige kulturminner ble kontrollregistrert, ettersom kommunen i 2015 ikke hadde en vedtatt kulturminneplan med liste over prioriterte kulturminner.

Nord-Aurdal har ingen statlig listeførte bygninger i verneklasse 2.

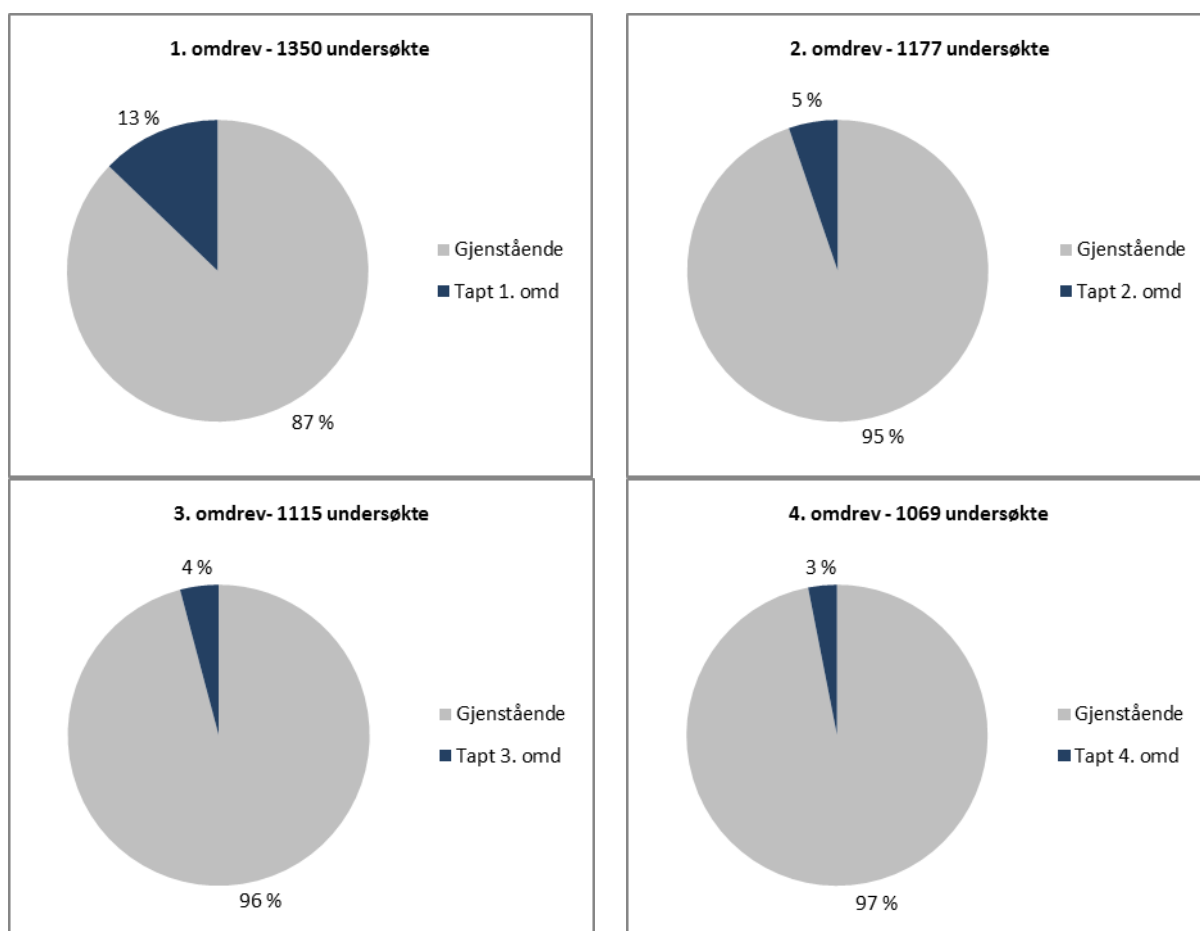
5 Resultat SEFRAK-bygninger¹⁴

I dette kapitlet presenterer vi resultater fra registrering av tap, tilstand og endring av SEFRAK-bygninger i Nord-Aurdal. Tallene for tap, tilstand og endringsgrad blir analysert i forhold til ulike kategorier av bygningstype, samfunnssektor, sosial miljøsammenheng og geografiske områder. Enkelte av underkategoriene har så lavt antall bygninger at det er vanskelig å peke på tendenser på grunnlag av resultatene.

5.1 Tap

3 % av SEFRAK-bygningene i Nord-Aurdal er tapt i 4. omdrev. Prosentvis tap av SEFRAK-bygninger i kommunen har sunket for hvert omdrev. I første, andre og tredje omdrev var tapsandelen henholdsvis 13 %, 5 % og 4 %. Noe av årsaken til høy tapsandel i 1. omdrev var at SEFRAK-registreringen i kommunen foregikk frem til slutten av 1980-tallet, så tidsintervallet ved første kontrollregistrering var mer enn fire ganger så langt som ved de påfølgende.

TAP	Undersøkt	Tapt	%
1. omd	1350	173	13 %
2. omd	1177	62	5 %
3. omd	1115	46	4 %
4. omd	1069	33	3 %
Akkumulert 1.-4. omd	1350	314	23 %

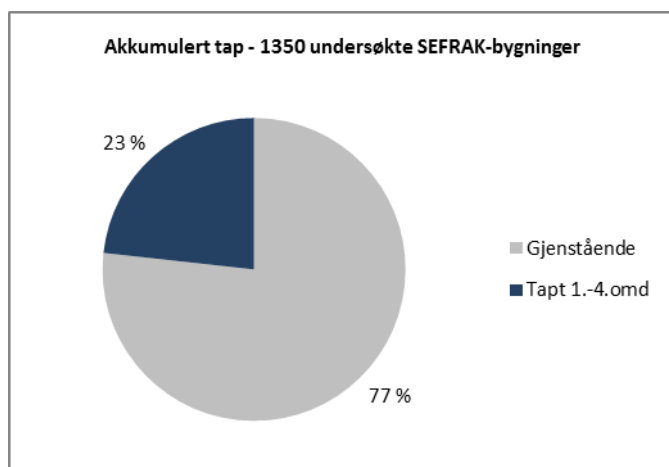

Figur 2: Tapte SEFRAK-bygninger. Nord-Aurdal 1., 2., 3. og 4. omdrev

¹⁴ Detaljert resultatoversikt i vedlegg 5

5.2 Akkumulert tap

Av de 1350 SEFRAK-bygningene som inngikk i undersøkelsesgrunnlaget ved første omdrev, er til sammen 314 tapt, slik at det akkumulerte tapet er på 23 %.

Figur 3: Akkumulert tap av SEFRAK-bygninger. Nord-Aurdal 1.-4. omdrev

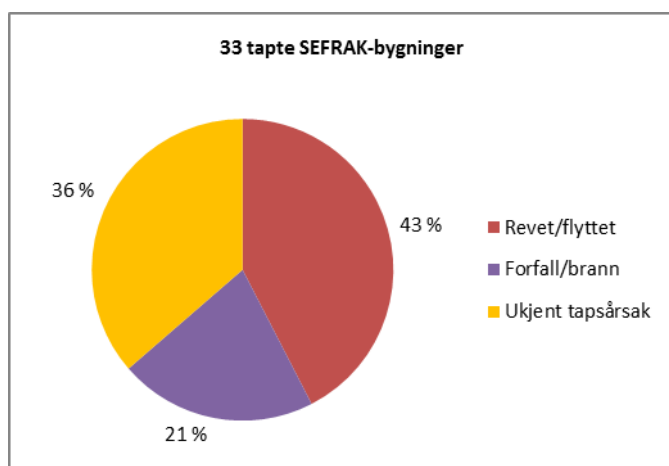
5.3 Tapsårsaker

43 % av tapene i Nord-Aurdal i 4. omdrev skyldes riving eller flytting og 21 % skyldes forfall eller brann/naturkatastrofe. Ettersom feltkontrollen er utvendig og visuell, og ikke er basert på intervju med eier, er det høy andel tap med ukjent tapsårsak (36 %).

64 % av bygningene som var tapt i 4. omdrev var registrert som truet/sterkt truet i 3. omdrev. Til sammenligning var 50 % av bygningene som var tapt i 3. omdrev registrert som truet i 2. omdrev. Dette viser tydelig at forfall er en viktig årsak til tap. Det er også verdt å merke seg at tendensen har økt fra 3. til 4. omdrev.

77 SEFRAK-bygninger ble registrert som sterkt truet i Nord-Aurdal i 3. omdrev. 17 % av disse var tapt i 4. omdrev (13 bygn), mens 83 % av dem fremdeles står. 54 bygninger er registrert som sterkt truet i 4. omdrev. Selv om bygningsforfall kan være en langsom prosess, er det viktig å være oppmerksom på at alle forfalle bygninger representerer et potensielt fremtidig bygningstap, og at tapstakten kan være økende.

TAPSÅRSÅK	Riving	Off. vedtak/planvedtak	Flytting	Falt i ruin	Forfall/opprydding	Brent/naturkatastrofe	Ukjent tapsårsak	Tapte totalt
4. omd	9	0	5	4	1	2	12	33

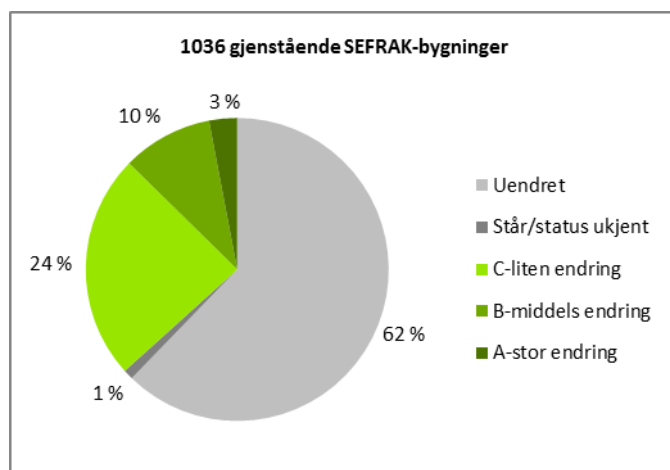
Figur 4: Tapsårsaker for SEFRAK-bygninger. Nord-Aurdal 4. omdrev

5.4 Endring ABC

Andelen endrete bygninger har økt gradvis gjennom alle fire omdrev av kontrollregistreringen: 15 % endrete bygninger i 1. omdrev, 20 % i 2. omdrev, 26 % i 3. omdrev og 37 % i 4. omdrev.

3 % av 1 036 gjenstående SEFRAK-bygninger har større volumendringer (A-endring) og 10 % har mindre volumendringer (B-endring). 24 % har overflateendringer (C-endring), som er endring av bygningens karakter gjennom generelt vedlikehold, f eks ved utskifting av panel, takbelegg og vinduer/listverk.

ENDRING	Gjenstående	Endret totalt		A-stor endring		B-middels endring		C-liten endring		Står/ukjent endringsgrad		Uendret	
1. omd	1177	181	15 %	4	0 %	49	4 %	128	11 %	20	2 %	964	82 %
2. omd	1115	228	20 %	6	1 %	59	5 %	163	15 %	27	2 %	840	75 %
3. omd	1069	277	26 %	27	3 %	71	7 %	179	17 %	9	1 %	783	73 %
4. omd	1036	380	37 %	31	3 %	100	10 %	249	24 %	11	1 %	645	62 %

Figur 5: Bygningsendringer på gjenstående SEFRAK-bygninger. Nord-Aurdal 4. omdrev

5.5 Annen endring

I 4. omdrev er det registrert 19 tilfeller hvor deler av bygningen er revet. Syv av disse bygningene er også under forfall og er registrert som truet eller sterkt truet. Et flertall av bygningene som er delvis revet er utmarksbygninger (11 av 19).

I åtte tilfeller er det registrert at bygningen er tilbakeført til eldre uttrykk. En av disse bygningene ligger i Aurdalsbyen, som er et område hvor det i henhold til kommuneplanens arealdel skal legges særlig vekt på byggestil.

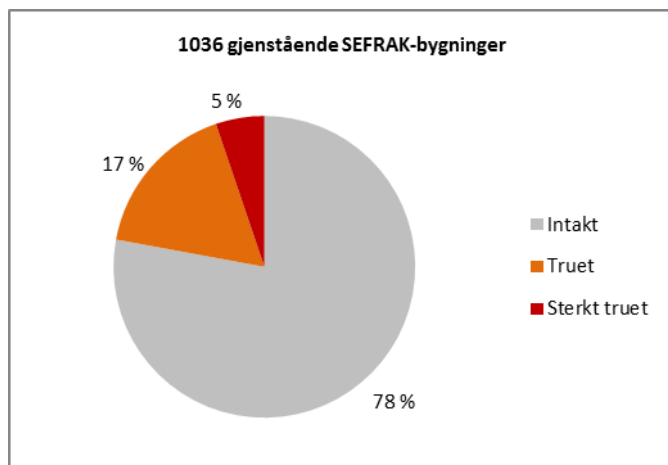
Ingen av bygningene er registrert som dokumentert stilhistorisk tilbakeført i 4. omdrev. Ettersom feltkontrollen ikke er basert på intervju med eier, vil man kun unntaksvis fange opp slik dokumentasjon.

ANNEN ENDRING	Bolighus, våningshus	Driftsbygninger i tunet	Hus i utmark, seter	Mindre uthus i/nær tunet	Totalsum
Deler av hus revet	3	2	11	3	19
Tilbakeført til eldre uttrykk	3	1	4	0	8
Dokumentert stilhistorisk tilbakeført	0	0	0	0	

5.6 Tilstand

Av 1 036 gjenstående SEFRAK-bygninger i Nord-Aurdal er 5 % i svært dårlig teknisk tilstand (sterkt truet). 17 % er i dårlig teknisk tilstand (truet) og bærer preg av manglende vedlikehold over lengre tid. De øvrige 78 % er i normalt god tilstand. *Sterkt truet* ble innført som ny kategori i 3. omdrev.

TILSTAND	Gjenstående	Sterkt truet	%	Truet	%	Intakt	%
2. omd	1115			175	16 %	940	84 %
3. omd	1069	77	7 %	194	18 %	798	75 %
4. omd	1036	54	5 %	175	17 %	807	78 %

Figur 6: Bygningsteknisk tilstand for gjenstående bygninger. Nord-Aurdal 4. omdrev

Denne seterløa er registrert som truet både i 3. og 4. omdrev. Den er også B-endret, ved at deler av bygningen er revet, nærmere bestemt en nyere del i reisverk. Foto: ÅD/NIKU 2015 (05420002061)

Undersøkelsen viser at endrete bygninger har gjennomsnittlig bedre tilstand enn uendrete. Både vedskålen over og butikkbygningen under er i god bygningsteknisk tilstand. Vedskålen har ny takteking (C-endring), og på bygningen nedenfor er et inngangsparti på husets langside revet (B-endring). Foto over RM/NIKU 2015 (05420022103). Foto under: ÅD/NIKU 2015 (05420001051)

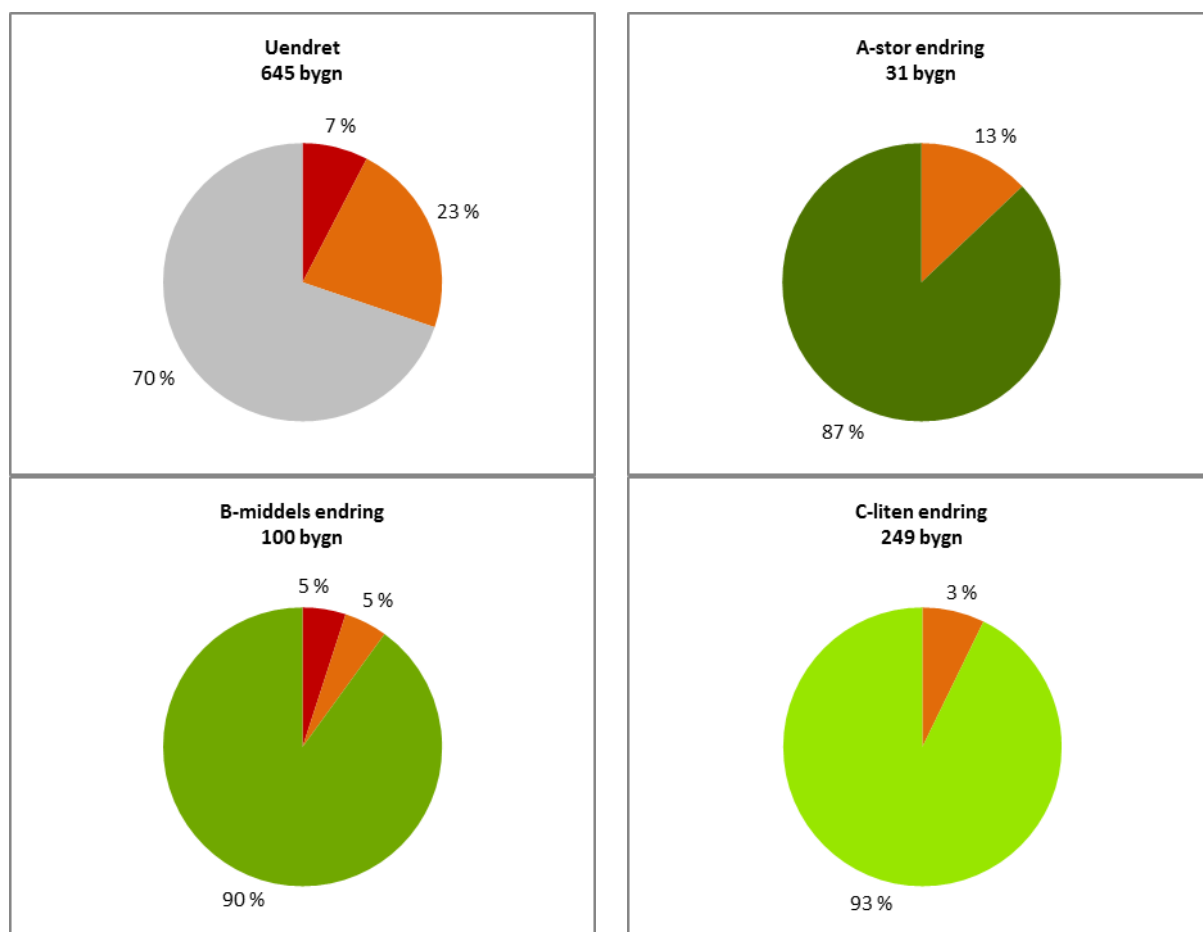

5.7 Sammenheng mellom tilstand og endring

Samlet resultat for Nord-Aurdal viser at endrete bygninger har gjennomsnittlig bedre tilstand enn uendrete. 8 % av de endrete bygningene er truet/sterkt truet, mens 30 % av de uendrete er truet/sterkt truet. Tilstanden er best for bygninger som kun har C-endringer, dvs overflateendringer, som tilsvarer mye av det vanlige vedlikeholdet, som fornying av vinduer, panel og tak (3 % truet).

Disse resultatene peker på sammenhengen mellom bruk og god bygningstilstand. Bygninger som er i bruk vil ofte bli endret i forbindelse med vedlikehold og bygningsmessige tilpasninger. Forlatte bygninger blir påført færre endringer, men forfaller i raskere tempo. Samme tendens er påvist i samlet resultat for 18 undersøkte kommuner i tidsrommet 2000-2014.¹⁵

4. OMDREV	A-stor endring		B-middels endring		C-liten endring		Alle endrete		Uendret	
Sterkt truet	0	0 %	5	5 %	0	0 %	5	1 %	49	7 %
Truet	4	13 %	5	5 %	18	3 %	27	7 %	146	23 %
Intakt	27	87 %	90	90 %	231	93 %	348	92 %	450	70 %
Totalt	31	100 %	100	100 %	249	100 %	380	100 %	645	100 %

Figur 7: Andel sterkt truede/truede bygninger fordelt på uendrete og A-B-C-endrete SEFRAK-bygninger. Nord-Aurdal 4. omdrev

■ Sterkt truet ■ Truet ■ Intakt med A-endring ■ Intakt med B-endring ■ Intakt med C-endring ■ Intakt og uendret

¹⁵ Dammann, Åse, 2015: Gamle hus da og nå. Status for SEFRAK-registrerte bygninger i 18 kommuner. Sammendragsrapport for Riksantikvarens miljøovervåkingsprogram 2000-2014. NIKU Rapport 82, s 20

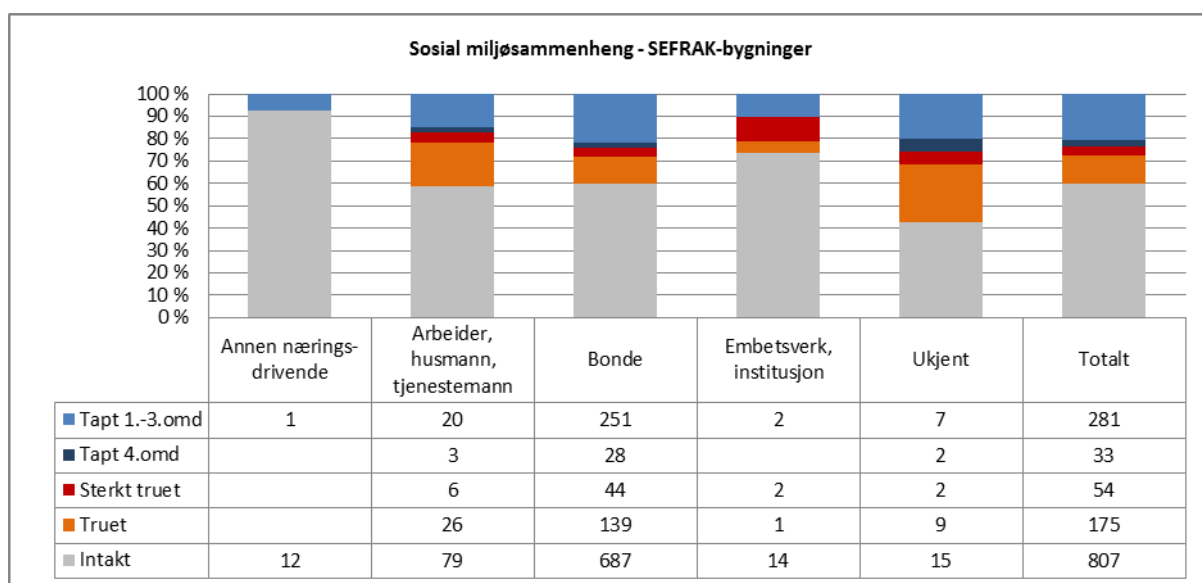
Flere av heimstølene i Nord-Aurdal har vært truet av forfall. En mulig årsak er beliggenheten. Mange heimstøler ligger vanskelig tilgjengelig i skogbeltet i dalsidene og er dermed mindre attraktive til fritidsbruk enn fjellstølene i kommunen. Ved forrige kontrollregistrering, i 2010, ble stuebygningen på denne heimstølen registrert som truet, men ved kontrollregistreringen i 2015 var bygningen fint istandsatt. Foto over: ÅD/NIKU 2010. Foto under: RM/NIKU 2015 (05420022129)

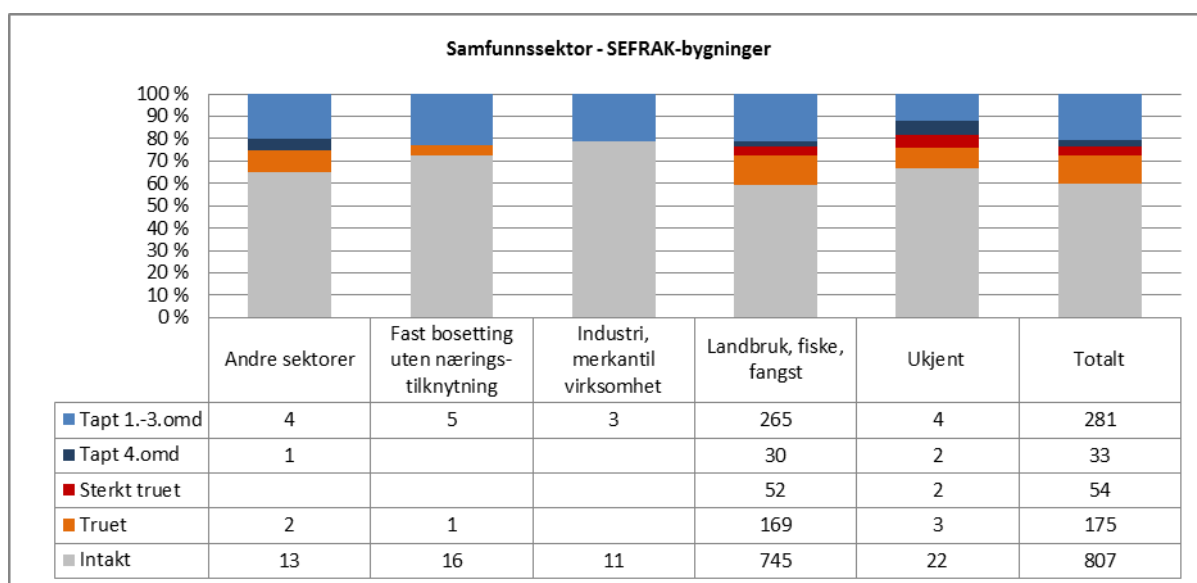
5.8 Samfunnssektor og sosial miljøsammenheng

De fleste av de undersøkte bygningene i Nord-Aurdal er knyttet til landbruket (93 %). Sammenlignet med undersøkelsesgrunnlaget ved oppstart av kontrollregistreringene i år 2000, ligger husmannsplassene og gårdsbrukene (bondens bygninger) ganske likt når det gjelder andelen gjenstående bygninger i god stand. Husmannsplassene har lavere akkumulert tapsandel enn bondens bygninger (17 % mot 24 %), men høyere andel forfall på gjenstående bygninger (29 % mot 21 %), noe som er et varsko om økt tapstakt for husmannsplassene i årene fremover.

De øvrige kategoriene for sosial miljøsammenheng og samfunnssektor er representert med så lavt antall bygninger at det er vanskelig å peke på tendenser på grunnlag av resultatene.

Figur 8: Tap og tilstand for SEFRAK-bygninger fordelt på sosial miljøsammenheng. Nord-Aurdal 1.-4. omdrev

Figur 9: Tap og tilstand for SEFRAK-bygninger fordelt på samfunnssektor. Nord-Aurdal 1.-4. omdrev

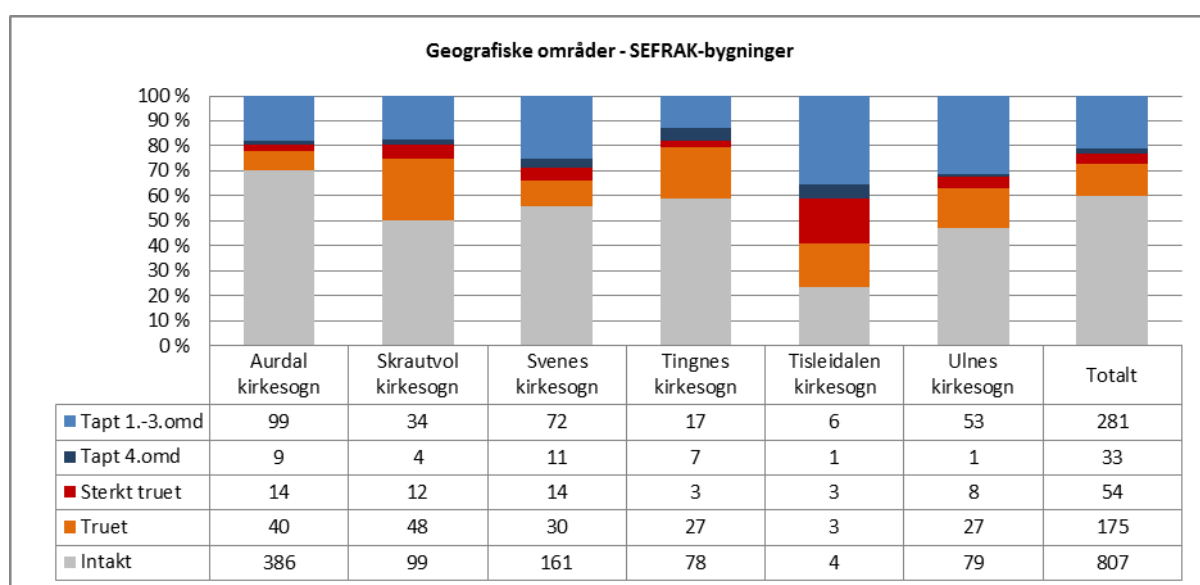
Nord-Aurdal har mange utmarksbygninger i stølslagene i fjellområdene. Selene er i gjennomsnittlig bedre stand enn uthusene, noe som kan sees i sammenheng med overgangen fra seterdrift til fritidsbruk. Uten husdyrhold er det mindre bruk for uthusene, som dermed er mer utsatt for forfall. Foto over: RM/NIKU 2015 (05420022179). Foto under: ÅD/NIKU 2015 (05420005028)

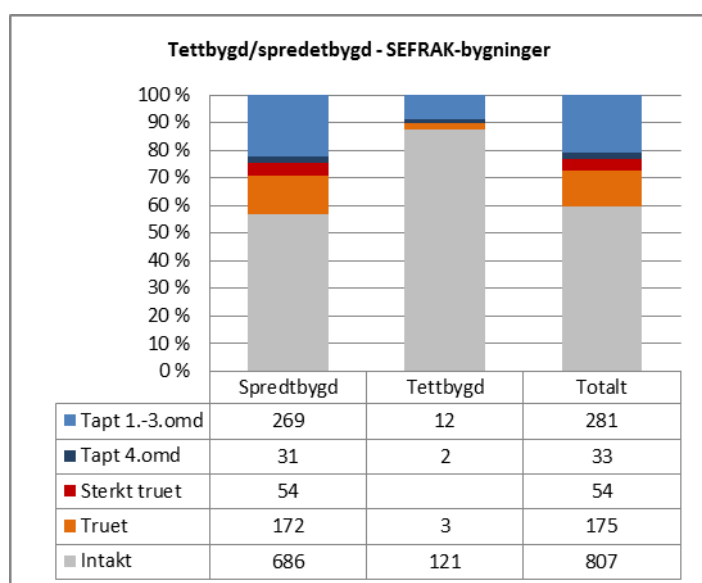
5.9 Geografiske variasjoner

88 % av SEFRAK-bygningene i Nord-Aurdal kommune ligger i spredtbygde områder. Tapsprosenten har vært høyest i spredtbygde områder i alle omdrev (14 % mot 5 % i 1. omd, 6 % mot 2 % i 2. omd, 4 % mot 2 % i 3. omd og 3 % mot 2 % i 4. omd). Av de geografiske områdene er det Aurdal kirkesogn som faller best ut, med lavt akkumulert tap (20 %) og lavest andel truet/sterkt truet (12 %).

GEOGRAFISKE OMRÅDER	Aurdal kirkesogn	Skrautvol kirkesogn	Svenes kirkesogn	Tingnes kirkesogn	Tisleidalen kirkesogn	Ulnes kirkesogn	Totalt
Undersøkt 1. omd	548	197	288	132	17	168	1350
Akkumulert tap	20 %	19 %	29 %	18 %	41 %	32 %	23 %
Undersøkt 4. omd	449	163	216	115	11	115	1069
Tapt 4. omd	2 %	2 %	5 %	6 %	9 %	1 %	3 %
Gjenstående	440	159	205	108	10	114	1036
Truet/sterkt truet	12 %	38 %	21 %	28 %	60 %	31 %	22 %

Figur 10: Tap og tilstand for SEFRAK-bygninger fordelt på geografiske områder. Nord-Aurdal 1.-4. omdrev

Figur 11: Tap og tilstand for SEFRAK-bygninger fordelt på tettbygde/spredtbygde områder. Nord-Aurdal 1.-4. omdrev

5.10 Bygningstyper

SEFRAK-bygningene i Nord-Aurdal er analysert i seks hovedkategorier: bolighus/våningshus, driftsbygninger i tunet, hus i utmark/seter, mindre uthus i/nær tunet, naust/sjøhus/fyr og andre hustyper. Hovedkategoriene består av flere bygningstyper.¹⁶

Bolighus/våningshus, som utgjør 19 % av de gjenstående SEFRAK-bygningene i Nord-Aurdal, har noe lavere tapsprosent enn gjennomsnittet i kommunen i 4. omdrev (2 % mot 3 %) og bedre tilstand (14 % truet/sterkt truet mot 22 % i gjennomsnitt).

De store driftsbygningene, som utgjør 10 % av de gjenstående SEFRAK-bygningene, har høyest tapsandel av bygningsgruppene (4 %) og høyest andel truet/sterkt truet (41 % mot gjennomsnittlig 22 %).

De mindre uthusene har omtrent samme tapsandel som gjennomsnittet for kommunen (3 %), og tilstanden for denne bygningsgruppen er noe bedre enn gjennomsnittet.

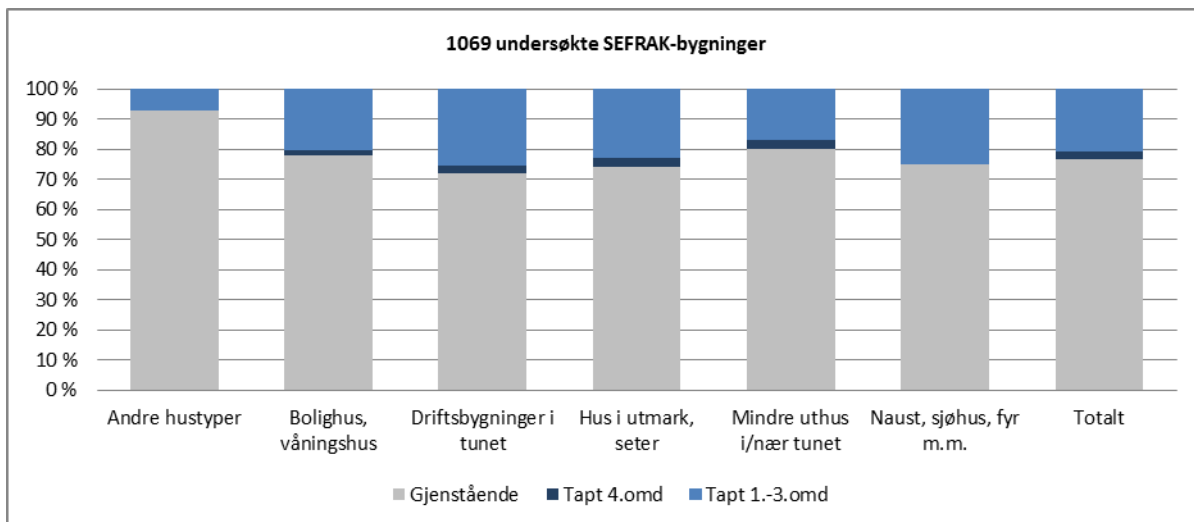
Utmarksbygningene, som utgjør 38 % av de gjenstående SEFRAK-bygningene i Nord-Aurdal, har også omtrent samme tapsandel som gjennomsnittet for kommunen (3 %), og tilstanden for de gjenstående ligger rett under gjennomsnittet. Av de ulike bygningstypene på stølene har selene (stuebygningene) gjennomsnittlig bedre bygningsteknisk tilstand enn uthusene.

Bygningskategoriene naust/sjøhus/fyr og andre hustyper er representert med så lavt antall bygninger at det er vanskelig å peke på tendenser på grunnlag av resultatene.

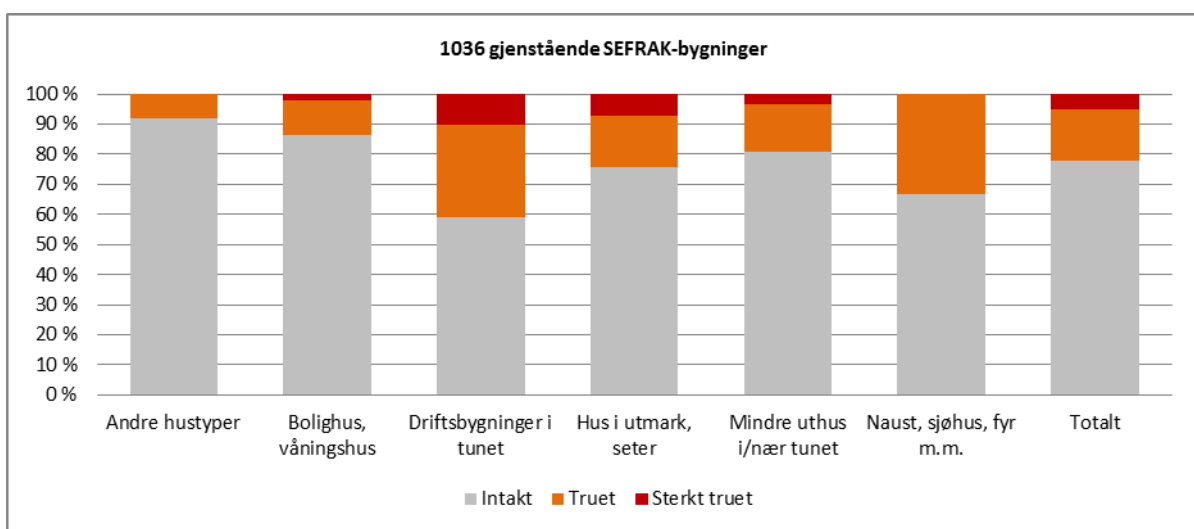
BYGNINGSTYPER	Andre hustyper	Bolighus, våningshus	Driftsbygninger i tunet	Hus i utmark, seter	Mindre uthus i/nær tunet	Naust, sjøhus, fyr m.m.	Totalt
Undersøkt 1. omd	27	256	149	528	386	4	1350
Andel av totalt	2 %	19 %	11 %	39 %	29 %	0 %	100 %
Tapt 1. omd	7 %	11 %	18 %	14 %	11 %	25 %	13 %
Tapt 2. omd	0 %	6 %	6 %	7 %	3 %	0 %	5 %
Tapt 3. omd	0 %	5 %	3 %	4 %	4 %	0 %	4 %
Tapt 4. omd	0 %	2 %	4 %	3 %	3 %	0 %	3 %
Akkumulert tap	7 %	22 %	28 %	26 %	20 %	25 %	23 %
Gjenstående	25	200	107	392	309	3	1036
Andel av gjenstående	2 %	19 %	10 %	38 %	30 %	0 %	100 %
Sterkt truet	0 %	2 %	10 %	7 %	3 %	0 %	5 %
Truet	8 %	12 %	31 %	17 %	16 %	33 %	17 %
Endret totalt	44 %	46 %	31 %	40 %	29 %	0 %	37 %
A-stor endring	0 %	6 %	6 %	3 %	1 %	0 %	3 %
B-middels endring	12 %	16 %	11 %	10 %	4 %	0 %	10 %
C-liten endring	32 %	24 %	14 %	27 %	24 %	0 %	24 %

Prosentvis andel av tap, tilstand og endringsgrad for bygningskategoriene i undersøkelsen. Figurene på motstående side illustrerer det samme.

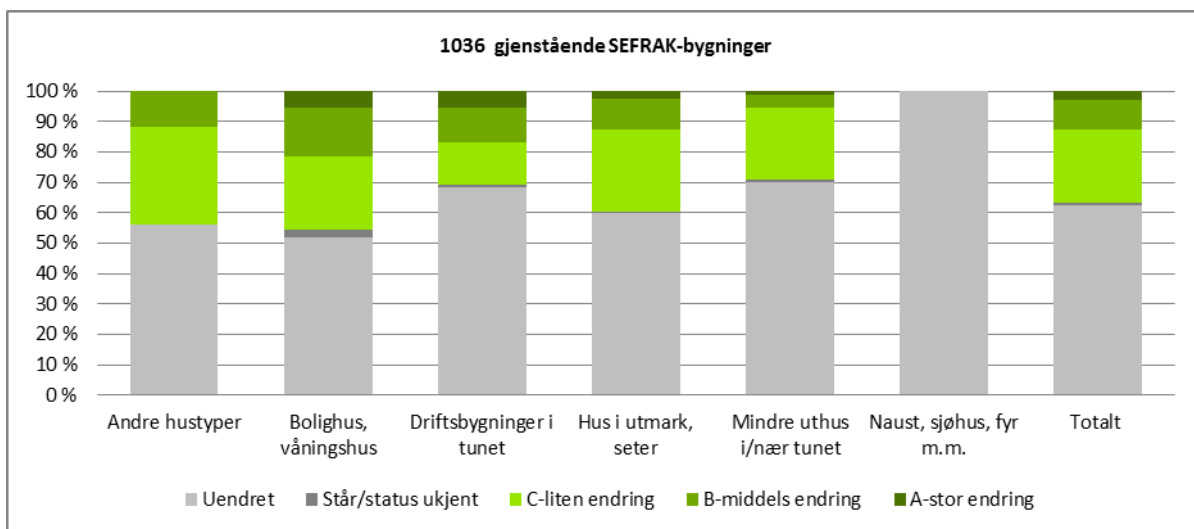
¹⁶ Detaljert resultatoversikt for alle bygningstyper i vedlegg 5

Figur 12: Akkumulert tap fordelt på bygningstyper. Nord-Aurdal 4. omdrev

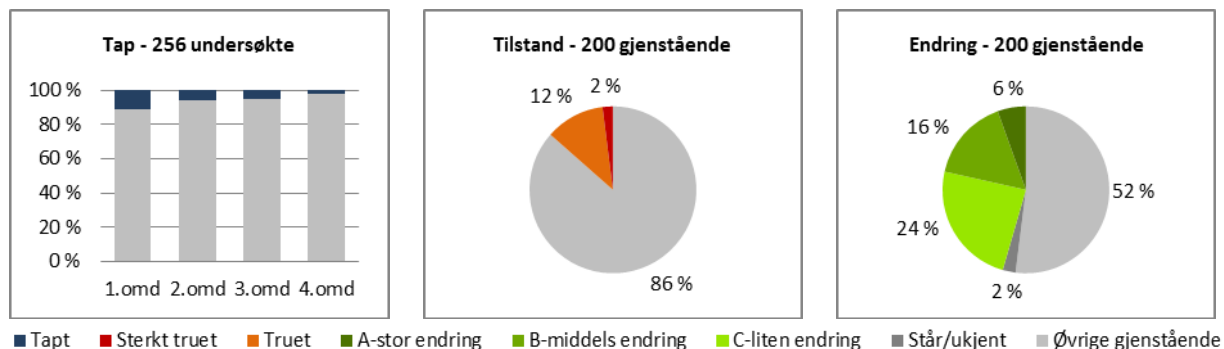
Figur 13: Bygningsteknisk tilstand fordelt på bygningstyper. Nord-Aurdal 4. omdrev

Figur 14: Bygningsendringer fordelt på bygningstyper. Nord-Aurdal 4. omdrev

5.10.1 Bolighus/våningshus

Andelen tapte bolighus/våningshus er litt lavere enn gjennomsnittstapet i Nord-Aurdal i 4. omdrev (2 % mot 3 % totalt), og likeledes det akkumulerte tapet (22 % mot 23 %). Også andelen sterkt truete og truete er lavere enn gjennomsnittet i kommunen (henholdsvis 2 % og 12 % mot 5 % og 17 %). Men det er denne bygningsgruppen som har høyest andel endrete (46 % mot 37 % i gjennomsnitt). Bolighus/våningshus utgjør 19 % av de gjenstående SEFRAK-bygningene i Nord-Aurdal.

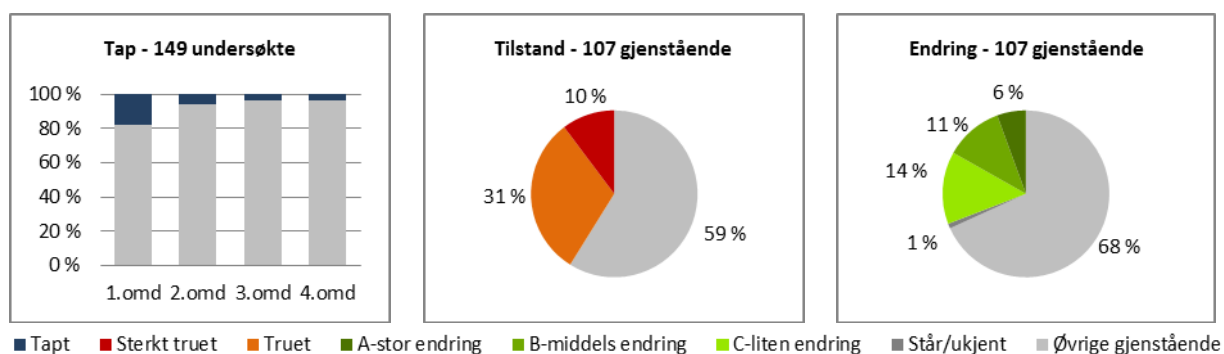
Figur 15: SEFRAK-registrerte bolighus/våningshus. Tap 1.-4. omdrev. Tilstand og endringer 4. omdrev

En stor del av våningshusene og bolighusene er endret, og andelen volumendringer er større enn for de andre undersøkte bygningskategoriene. Andelen tapte og truete våningshus/bolighus ligger imidlertid noe under gjennomsnittet i undersøkelsen. Dette våningshuset har en større volumendring (A-endring) og er registrert med god bygningsteknisk tilstand i alle omdrev av kontrollregistreringen. Foto: RM/NIKU 2015 (05420023072)

5.10.2 Driftsbygninger i tunet

De store driftsbygningene i tunet har høyest tapsandel av bygningskategoriene i Nord-Aurdal i 4. omdrev (4 % mot 3 % i gjennomsnitt) og høyeste akkumulerte tapsandel (28 % mot 23 % i gjennomsnitt). Det er også denne bygningskategorien som har høyest andel sterkt truede og truede bygninger (henholdsvis 10 % og 31 % mot 5 % og 17 % i gjennomsnitt). De store driftsbygningene har mindre andel endrete enn gjennomsnittet i kommunen (31 % mot 37 %). Det er også verdt å merke seg at når det gjelder de store driftsbygningene er en større andel av endringene volumendringer (A- og B-endring), som ofte kan representere brukstilpasninger, mens en mindre andel av endringene er overflateendringer (C-endring), som tilsvarer mye av det vanlige bygningsvedlikeholdet. De store driftsbygningene i tunet utgjør 10 % av de gjenstående SEFRAK-bygningene i Nord-Aurdal.

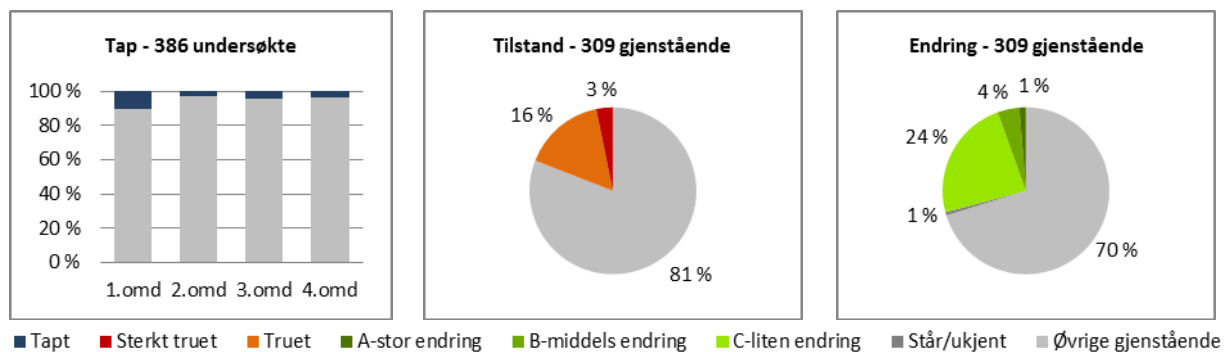
Figur 16: SEFRAK-registrerte driftsbygninger i tunet. Tap 1.-4. omdrev. Tilstand og endringer 4. omdrev

De store driftsbygningene i landbruket har høyest tapsandel av SEFRAK-bygningskategoriene i Nord-Aurdal. Akkumulert tap er på 28 %, og 41 % av de gjenstående er truet/sterkt truet. Omlagging av landbruket kan gi lavere motivasjon for vedlikehold og bevaring. Foto: RM/NIKU 2015 (05420022096)

5.10.3 Mindre uthus i og nær tunet

De mindre uthusene i og nær tunet er noe mindre utsatt for tap og forfall enn de store driftsbygningene, men ligger litt dårligere an enn bolig/våningshus. Tapsandelen for de mindre uthusene er omtrent på gjennomsnittet (3 %), og andelen sterkt truede og truede ligger litt under gjennomsnittet (henholdsvis 3 % og 16 % mot 5 % og 17 %). Andelen endrete ligger klart under gjennomsnittlig endringsandel i kommunen (29 % mot 37 %). De mindre uthusene i og nær tunet utgjør 30 % av de gjenstående SEFRAK-bygningene i Nord-Aurdal.

Figur 17: Mindre SEFRAK-uthus i og nær tunet. Tap 1.-4. omdrev. Tilstand og endringer 4. omdrev

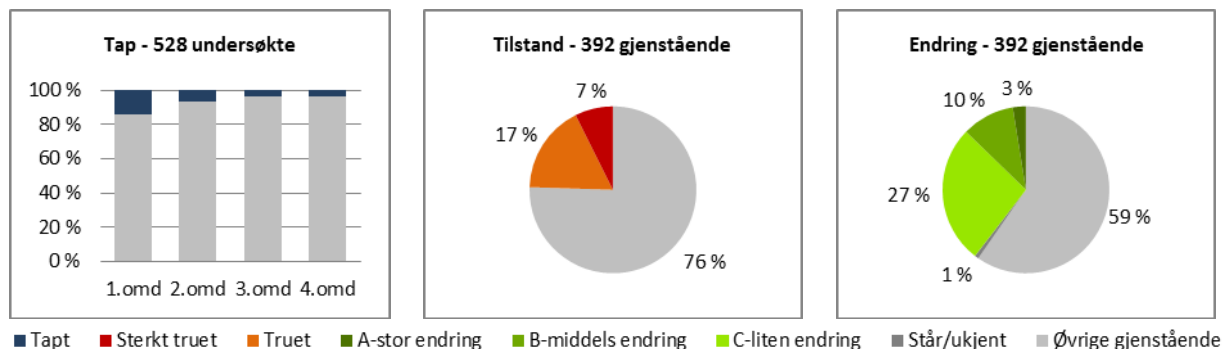
MINDRE UTHUS I OG NÆR TUNET	Mindre uthus i/nær tunet	Sidebygning	Stabbur, loft	Totalt
Undersøkt 1. omd	69	67	250	386
Akkumulert tap	23 %	33 %	16 %	20 %
Undersøkt 4. omd	55	46	219	320
Tapt 4. omd	4 %	2 %	4 %	3 %
Gjenstående	53	45	211	309
Truet/sterkt truet	21 %	29 %	17 %	19 %

Av de mindre uthusene i og nær tunet er det de gjenstående stabburene som har gjennomsnittlig best tilstand, mens tapsandelen er noe over gjennomsnittet. Foto: SK/NIKU 2015 (05420004097)

5.10.4 Utmarksbygninger

Utmarksbygningene utgjør 38 % av de gjenstående SEFRAK-bygningene i Nord-Aurdal. Tapsandelen for utmarksbygningene ligger omtrent på gjennomsnittet for kommunen (3 %), og tilstanden for de gjenstående er rett under gjennomsnittet. Selene har gjennomsnittlig bedre bygningsteknisk tilstand enn uthusene på stølene. Av de gjenstående SEFRAK-registrerte utmarksbygningene i Nord-Aurdal er det kun to koier og to bekkekkerer.

Figur 18: SEFRAK-registrerte utmarksbygninger. Tap 1.-4. omdrev. Tilstand og endringer 4. omdrev

UTMARKSBYGNINGER	Andre hus i utmark	Andre hus på setra	Koie	Kvern, sag	Seterbu/sel	Seterfjøs	Seterløe	Utløe/sommerfjøs	Totalt
Undersøkt 1. omd	1	31	2	4	204	141	109	36	528
Akkumulert tap	0 %	19 %	0 %	50 %	20 %	18 %	46 %	33 %	26 %
Undersøkt 4. omd	1	25	2	3	167	116	65	27	406
Tapt 4. omd	0 %	0 %	0 %	33 %	2 %	1 %	9 %	11 %	3 %
Gjenstående	1	25	2	2	164	115	59	24	392
Truet/sterkt truet	0 %	20 %	0 %	0 %	14 %	25 %	42 %	58 %	24 %

3 % av utmarksbygningene i Nord-Aurdal var tapt i 4. omdrev og 24 % var truet/sterkt truet. De 392 gjenstående utgjør 38 % av SEFRAK-bygningene i kommunen. Foto: RM/NIKU 2015 (05420022182)

6 Resultat listeførte kirker

Nord-Aurdal kommune har tre listeførte kirker: Aurdal kirke, Skrautvål kyrkje og Strand kyrkje, Svenes. Alle ble registrert i god bygningsteknisk tilstand (intakt).

Aurdal kirke. Foto: ÅD/NIKU 2016

Skrautvål kyrkje. Foto: ÅD/NIKU 2016

Strand kyrkje, Svenes. Foto: ÅD/NIKU 2016

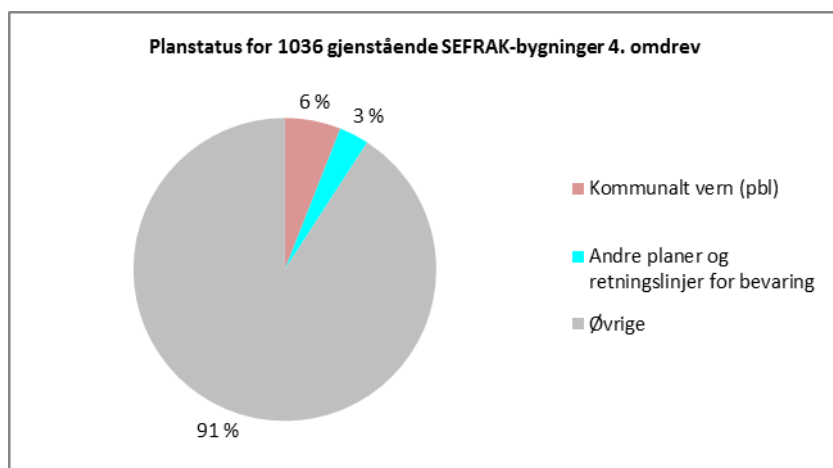
7 Virkemidler for bevaring

Dette kapitlet gir en beskrivelse av ulike virkemidler for bevaring av kulturminner i Nord-Aurdal kommune. Sluttrapporten for de 10 kontrollkommunene i overvåkingsprogrammet, som skal publiseres i 2020, vil inneholde analyser av forholdet mellom virkemiddelbruk og bevaringsgrad.

7.1 Planstatus for SEFRAK-bygninger¹⁷

Vi har hatt kontakt med planavdelingen i Nord-Aurdal kommune og etterspurt planstatus for de undersøkte SEFRAK-bygningene. Aktuelle planer er kommuneplaner, reguleringsplaner og detaljplaner som inneholder hensynssoner med kulturhistoriske hensyn, eller kommunedelplaner og verneplaner for kulturminner og kulturlandskap. Planstatus for de undersøkte bygningene i Nord-Aurdal er som i forrige omdrev, ettersom ingen planer er vedtatt, endret eller opphevet siden 2010.

Ingen av de undersøkte SEFRAK-bygningene i Nord-Aurdal er fredet. 63 av bygningene er regulert til bevaring etter plan- og bygningsloven. Ingen av disse er truet/sterkt truet, men én var tapt i 4. omdrev. Tapsprosenten er lavere i områdene regulert til spesialområde bevaring etter plan- og bygningsloven enn i Nord-Aurdal for øvrig (2 % mot 3 %). Samme tendens er påvist i samlet resultat for 18 undersøkte kommuner i 2000-2014.¹⁸ Av 33 undersøkte SEFRAK-bygninger, underlagt andre planer og retningslinjer for bevaring, er ingen tapt i 4. omdrev og ingen truet/sterkt truet.

Figur 19: Planstatus for gjenstående SEFRAK-bygninger. Nord-Aurdal 4. omdrev

	Fredet (kml)	Kommunalt vern (pbl)	Andre planer og retningslinjer for bevaring	Øvrige	Totalt
Undersøkt 3. omd	0	64	34	1017	1115
Tapt 3. omd	0	1	1	44	46
		2 %	3 %	4 %	4 %
Undersøkt 4. omd	0	63	33	973	1069
Tapt 4. omd	0	1	0	32	33
		2 %	0 %	3 %	3 %
Gjenstående	0	62	33	941	1036
Sterkt truet	0	0	0	54	54
		0 %	0 %	6 %	5 %
Truet	0	0	0	175	175
		0 %	0 %	19 %	17 %
A-stor endring	0	0	0	31	31
		0 %	0 %	3 %	3 %
B-middels endring	0	1	2	97	100
		2 %	6 %	10 %	10 %
C-liten endring	0	4	12	233	249
		6 %	36 %	25 %	24 %

¹⁷ Detaljert resultatoversikt i vedlegg 5

¹⁸ Dammann, Åse, 2015: Gamle hus da og nå. Status for SEFRAK-registrerte bygninger i 18 kommuner. Sammendragsrapport for Riksantikvarens miljøovervåkingsprogram 2000-2014. NIKU Rapport 82, s 37

7.2 Kommunalt planverk

Kommunal planstrategi

Når det gjelder langsiktig arealbruk heter det i Nord-Aurdal kommunes planstrategi at viktige kulturminner skal tas vare på og at det skal være høy terskel og restriktiv dispensasjonspraksis for inngrep som kan forringe verdien i områder med natur- og kulturverninteresser. Videre heter det at eksisterende byggeskikkveileder skal ligge til grunn for videre utbygging og planlegging i kommunen.¹⁹

Kommuneplan

I kommuneplanens samfunnsdel fremheves kunnskap om kulturminner og kulturmiljø som viktig for kulturforståelsen og at kommunen vil stimulere til tiltak for vern. Videre heter det at stølsområder, by- og gårdsbebyggelse, Aurdalsbyen og historiske rom i Fagernes skal sikres og holdes i hevd.²⁰ I kommuneplanens arealdel er natur, kulturmiljø og landskap listet opp som hovedtemaer, herunder registrering og verdisetting av lokale kulturminner og kulturmiljøer. Det heter videre at økt utbyggingstakt har ført til økt press på kulturminner, at sannsynligheten for tap er stort og at det er en fylkeskommunal målsetting at det ved utbygging skal tas hensyn til blant annet kulturminnevern.²¹

Kulturminneplan

Kulturminneplan for Nord-Aurdal er under arbeid og er planlagt ferdig i slutten av 2016. Skisserte hovedtema er tettstedene Fagernes, Aurdal og Leira, stølsområdene og ferdselsveier med tilhørende skystasjoner.

7.3 Oppland fylkeskommune

På hjemmesiden til Oppland fylkeskommune ligger oversiktlig informasjon om kulturminner i fylket, rettet både mot eiere og mot kommuneforvaltningen. Fylkeskommunen skal behandle søknader om tiltak på fredete bygninger, og riving eller endring av bygninger og anlegg oppført før 1850.²² I tillegg ønsker Oppland fylkeskommune å uttale seg i forbindelse med søknader om riving eller endring av SEFRAK-bygninger eldre enn 1900, bygninger i helhetlig kulturmiljø/bygningsmiljø, bygninger innenfor område regulert til hensynssone bevaring, og i forbindelse med tiltak som krever dispensasjon fra planbestemmelser om vern, og tiltak på verneverdige bygninger og anlegg oppført før 1900.²³

7.4 Kulturminneregistreringer

Valdres Natur- og Kulturpark har nylig gjennomført en registrering av kulturminner i stølsområdene og ønsker å legge disse registreringene i Askeladden. Tidligere er det også gjennomført bygningsregistreringer i forbindelse med tettstedsanalysene for Aurdal sentrum og Fagernes.

7.5 Tilskuddsordninger

Tilskudd fra fylkeskommunen

Oppland fylkeskommunes tilskudd til bygningsbefaring og tilstandsvurdering er organisert gjennom museenes kulturvernrådgivning.

¹⁹ Kommunal planstrategi, Nord-Aurdal kommune, 2012-2016, s 16

²⁰ Samfunnsdelen til kommuneplanen, Nord-Aurdal kommune 2011-2023, s 20

²¹ Arealdelen til kommuneplanen, skriftleg del, Nord-Aurdal kommune 2014-2024, ss 7, 12 og 8

²² Kulturminneloven, LOV-1978-06-09-50, §§ 15 a og 25

²³ Oppland fylkeskommunes hjemmeside, lest 17.03.16: <http://www.oppland.no/fagomrader/kulturarv>

SMIL-midler

SMIL-ordningen (spesielle miljøtiltak i jordbruket) er en kommunal tilskuddsordning som skal fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap.²⁴ En stor del av tilskuddsmidlene går til istandsetting og vedlikehold av fredete og verneverdige bygninger i jordbrukets kulturlandskap. Ordningen gjelder også bygninger uten formelt vern, men av lokal verdi. Det er et krav at tiltakene utføres etter kulturminnefaglige retningslinjer. Fra 2015 gjelder tilskuddsordningen kun for jordbrukseiendommer med produksjonstilskudd.²⁵ I Nord-Aurdal kommune har SMIL-midler inntil 2015 også blitt tildelt jordbrukseiendommer uten produksjonstilskudd, slik at den nye ordningen kan komme til å bety økt forfall og tap av verneverdige bygninger.

Norsk Kulturminnefond

Norsk Kulturminnefond gir tilskudd blant annet til bevaring av fredete og verneverdige bygninger i privat eie. Nord-Aurdal fylkeskommune er behjelpelig med verne vurdering som kan legges ved søknaden.²⁶

Norsk Kulturarv

Norsk Kulturarv har en tilskuddsordning som heter «*Ta et tak*», rettet mot verneverdig bebyggelse i byer og tettsteder, eller våningshus og driftsbygninger i tilknytning til landbruk. Bygningen må anses å ha kulturhistorisk verdi, og det er en fordel med uttalelse fra antikvarisk myndighet eller SEFRAK-registrering.²⁷

7.6 Informasjon og rådgivning

Valdresmusea er en viktig aktør for bevaring av kulturminner i Nord-Aurdal kommune, gjennom aktivt arbeid med restaurering, formidling, rådgivning og prosjektering. Museet tilbyr bygningsbefaring og rådgivning og arrangerer ulike kurs i bygningsvern, for å spre kunnskap om bygningsvern og styrke håndverkstradisjonene.

Kursvirksomhet og bygningsbefaring med tilstandsvurdering finansieres over budsjettet til Valdresmusea og med økonomisk bistand fra Oppland fylkeskommune. Kursene omfatter blant annet lafting og utskifting av tømmer, vindusrestaurering, skifertekking, muring, maling med tradisjonelle teknikker, kunnskap om skadedyr og sopp, oppmåling og tegning og veiledning i søknadsskriving. Valdresmusea har vært særlig opptatt av sikring og bevaring av heimstølene. De ulike bygningstypene på heimstølene er særlig utsatte, ettersom de aller fleste har mistet sin opprinnelige funksjon.

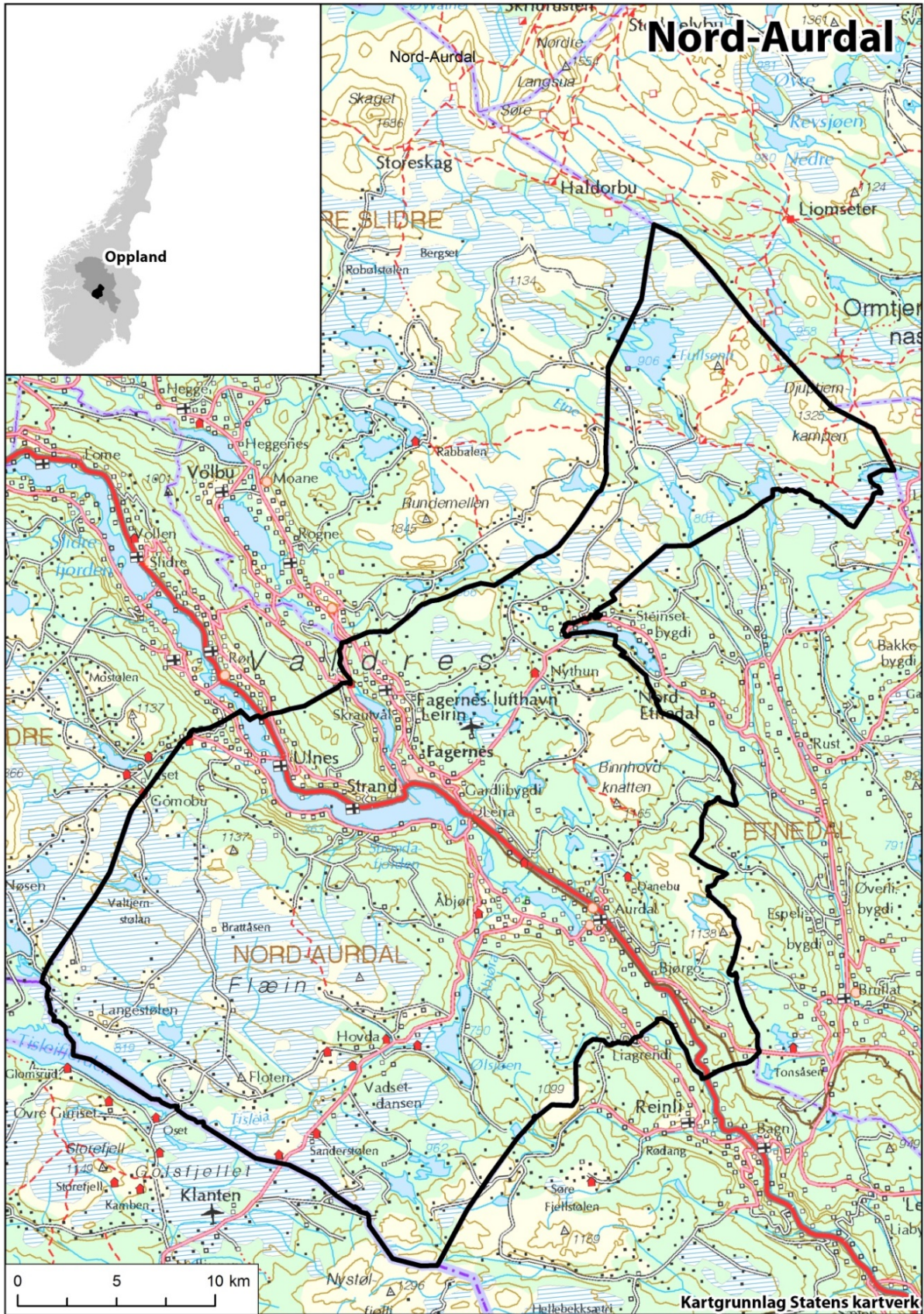
Kursene arrangeres i samarbeid med Valdres Natur- og Kulturpark og Verne Vøla Valdres. Valdres Natur- og Kulturpark er et interkommunalt selskap, som i samarbeid med Valdres næringsforum jobber for økt verdiskaping og livskraft i lokalsamfunnene. Verne Vøla Valdres er et lokallag av Fortidsminneforeningen, en frivillig organisasjon i norsk kulturminnevern med særlig fokus på historiske bygninger og bygningsmiljøer.

²⁴ Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket, FOR-2004-02-04-448, § 1

²⁵ Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket, FOR-2004-02-04-448, § 3

²⁶ Forskrift om vedtekter for Norsk kulturminnefond, FOR-2003-06-27-801, §§ 1 og 4

²⁷ Norsk Kulturarvs hjemmeside, lest 17.03.16: <http://www.kulturarv.no/aksjoner/ta-et-tak-aksjonen>

Kilder

Arealdelen til kommuneplanen, skriftleg del, Nord-Aurdal kommune, 2014-2024

Skjemaer og foto fra SEFRAK-registreringen i Nord-Aurdal. BraArkiv, Riksantikvaren

Dammann, Åse, 2011: Gamle hus da og nå. Status for SEFRAK-registrerte bygninger. Nord-Aurdal kommune, Oppland fylke 2010. 3. omdrev. NIKU rapport 51

Dammann, Åse, 2015: Gamle hus da og nå. Status for SEFRAK-registrerte bygninger i 18 kommuner. Sammendragsrapport for Riksantikvarens miljøovervåkingsprogram 2000-2014. NIKU Rapport 82

Forskrift om fredning av statens kulturhistoriske eiendommer, FOR-2011-11-09-1088

Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket, FOR-2004-02-04-448

Forskrift om vedtekter for Norsk kulturminnefond, FOR-2003-06-27-801

Forvaltning av kirke, kirkegård og kirkens omgivelser som kulturminne og kulturmiljø. Rundskriv T-3/00 fra Kirke- utdannings og forskningsdepartementet og Miljøverndepartementet

Gamle hus da og nå – kontrollregistrering 2000, 2005, 2010. Foto og rådata. Riksantikvaren

Kartgrunnlag – Statens kartverk, Geovekst

Kommunal planstrategi, Nord-Aurdal kommune, 2012-2016

Kulturminnekompaniet, 2004: Gamle hus da og nå. Status for SEFRAK-registrerte bygninger. Nord-Aurdal kommune, Oppland fylke 2000

Kulturminnekompaniet, 2009: Gamle hus da og nå 2000-2005. Status for SEFRAK-registrerte bygninger. Nord-Aurdal kommune, Oppland fylke 2005. 2. omverv

Kulturminneloven, LOV-1978-06-09-50

Norsk Kulturarvs hjemmeside: <http://www.kulturarv.no>

Oppland fylkeskommunes hjemmeside: <http://www.oppland.no>

Proposisjon til Stortinget 2013-2014. Det Kongelige Miljøverndepartement

Riksantikvaren 2015: Veileder. Kommunalt verneverdige kulturminner i Askeladden

Riksantikvaren: Registrering av faste kulturminner i Norge. C Kodeliste for registrering av hus

Riksantikvarens hjemmeside: <http://www.riksantikvaren.no>

Samfunnsdelen til kommuneplanen, Nord-Aurdal kommune, 2011-2023

St.meld. nr. 16 (2004-2005) Leve med kulturminner

Statistisk sentralbyrå: <http://statbank.ssb.no/statistikkbanken>

Status for verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner – kontrollregistrering 2015. Foto og rådata. Riksantikvaren

Figurliste

1. Undersøkte SEFRAK-bygninger i 1. omdrev i forhold til opprinnelig antall SEFRAK-registrerte objekter i 10 kommuner
2. Tapte SEFRAK-bygninger. Nord-Aurdal 1., 2., 3. og 4. omdrev
3. Akkumulert tap av SEFRAK-bygninger. Nord-Aurdal 1.-4. omdrev
4. Tapsårsaker for SEFRAK-bygninger. Nord-Aurdal 4. omdrev
5. Bygningsendringer på gjenstående SEFRAK-bygninger. Nord-Aurdal 4. omdrev
6. Bygningsteknisk tilstand for gjenstående bygninger. Nord-Aurdal 4. omdrev
7. Andel sterkt truede/truete bygninger fordelt på uendrete og A-B-C-endrete SEFRAK-bygninger. Nord-Aurdal 4. omdrev
8. Tap og tilstand for SEFRAK-bygninger fordelt på sosial miljøsammenheng. Nord-Aurdal 1.-4. omdrev
9. Tap og tilstand for SEFRAK-bygninger fordelt på samfunnssektor. Nord-Aurdal 1.-4. omdrev
10. Tap og tilstand for SEFRAK-bygninger fordelt på geografiske områder. Nord-Aurdal 1.-4. omdrev
11. Tap og tilstand for SEFRAK-bygninger fordelt på tettbygde/spredtbygde områder. Nord-Aurdal 1.-4. omdrev
12. Akkumulert tap fordelt på bygningstyper. Nord-Aurdal 4. omdrev
13. Bygningsteknisk tilstand fordelt på bygningstyper. Nord-Aurdal 4. omdrev
14. Bygningsendringer fordelt på bygningstyper. Nord-Aurdal 4. omdrev
15. SEFRAK-registrerte bolighus/våningshus. Tap 1.-4. omdrev. Tilstand og endringer 4. omdrev
16. SEFRAK-registrerte driftsbygninger i tunet. Tap 1.-4. omdrev. Tilstand og endringer 4. omdrev
17. Mindre SEFRAK-uthus i og nær tunet. Tap 1.-4. omdrev. Tilstand og endringer 4. omdrev
18. SEFRAK-registrerte utmarksbygninger. Tap 1.-4. omdrev. Tilstand og endringer 4. omdrev
19. Planstatus for gjenstående SEFRAK-bygninger. Nord-Aurdal 4. omdrev

Vedlegg

Vedlegg 1: Undersøkellesparametere²⁸

STATUS	BESKRIVELSE
Tap	Absolutt tap av SEFRAK-registrerte objekter siden registreringstidspunktet. Det betyr at huset fysisk sett er tapt eller flyttet til annet sted.
Endret	Endret i forhold til den opprinnelige SEFRAK-registreringen
Uendret	Ingen eller mindre endringer i forhold til den opprinnelige SEFRAK-registreringen. Se nærmere presisering under C-liten endring
Står	Ukjent endringsgrad. Brukes for enkelte bygninger hvor det er vanskelig å klassifisere endringsgrad. Årsaken kan være kvaliteten på det opprinnelige SEFRAK-skjemaet, eller huset kan være under oppussing/ombygging.
Gjenoppstått	Fra 2. omdrev ble gjenoppståtte hus tatt med som egen kategori. Hus som har vært midlertidig tatt ned, lagret ved tidligere kontrollregistrering, og som er satt opp igjen i tilnærmet opprinnelig materiale og fysisk sammenheng, blir registrert som gjenoppstått.
ÅRSAKER TIL TAP	BESKRIVELSE
Brent/naturkatastrofe	
Falt i ruin	
Flytting	Hus som er flyttet registreres som tapt, med unntak for flytting innen et snevert geografisk område, som for eksempel innenfor gårdstunet.
Forfall/opprydding	
Offentlig vedtak/planvedtak	
Riving	
Ukjent	
ENDRING ABC	BESKRIVELSE
A-stor endring	Sterk grad av ombygging. Endring av bygningens grunnflate. Tilbygg/påbygg som i størrelse dominerer den opprinnelige bygningen. Bygningens opprinnelig volumkarakter er endret. Stor del av bygningen revet.
B-middels endring	Mindre omfattende ombygging. Utvidelse av bygningens grunnflate. Mindre påbygg/tilbygg som underordner seg det eksisterende bygningsvolum. Mindre del av bygningen revet.
C-liten endring	Endring av bygningens karakter gjennom generelt vedlikehold, for eksempel ved utskifting av ytre bygningselementer som panel, takbelegg og vinduer/listverk. Mindre endringer, som skifting mellom relativt moderne taktekking som bølgeblikk, eternitplater, asbestsplater, aluminiumsplater, papp m.m. regnes ikke som endring. Det samme gjelder også utskifting av enkelte vinduer som har samme format, men hvor detaljene er vanskelig å kontrollere før/nå. Hvis panel, listverk, vinduer og takbelegg er helt fornyet, men er av samme typer som ved den opprinnelige registreringen, vil dette i de fleste tilfelle ikke bli registrert som endring. Undersøkelsen vil derfor ikke fange opp tap av autentisitet på detaljnivå.
ANNEN ENDRING ²⁹	BESKRIVELSE
Deler av hus revet	En typisk endring her er at deler av huset er bygd i lettere konstruksjon og er mer utsatt for forfall og derfor blir revet, mens den tømte delen står igjen. Vanlig for driftsbygninger.
Tilbakeført til eldre uttrykk	Endringer som representerer en tilbakeføring til eldre uttrykk eller stil.
Dokumentert stilhistorisk tilbakeført	Tilbakeføring basert på dokumentert grunnlag.
TILSTAND	BESKRIVELSE
Intakt	Huset står og er i normalt god teknisk tilstand.
Truet ³⁰	Dårlig teknisk tilstand. Manglende vedlikehold over lengre tid.
Sterkt truet	Huset er i svært dårlig teknisk tilstand.

Vedlegg 2: Planstatus kategorier³¹

PLANSTATUS	BESKRIVELSE
Fredet	Kulturminneloven
Kommunalt vern etter plan- og bygningsloven	Spesialområde bevaring i reguleringsplaner, hensynssoner med bestemmelser, eller andre plantyper og reguleringer med bestemmelser om bevaringsformål mm
Andre planer eller retningslinjer med bevaringsintensjoner	Kommunedelplan for kulturminner, retningslinjer i kommuneplan eller andre plannivå, eller nasjonale register som NB!registeret

²⁸ Definert ved oppstart av *Gamle hus da og nå* i 2000

²⁹ *Annen endring* ble registrert fra og med 3. omdrev

³⁰ *Truet* ble registrert fra og med 3. omdrev. I 1. og 2. omdrev ble gjenstående bygninger registrert som enten *sterkt truet* eller *intakt*

³¹ Planstatuskategorier ble definert i forbindelse med *Sammendragsrapport Gamle hus da og nå 2000-2014*

Vedlegg 3: Kvalitative kategorier³²

BYGNINGSTYPE	DETALJERT
Bolighus/våningshus	Bolig
	Våningshus
Mindre uthus i/nær tunet	Sidebygning
	Stabbur, loft
	Uthus knyttet til bolig/bygård
	Andre mindre uthus i/nær tunet
Driftsbygninger i tunet	Driftsbygning
	Fjøs, stall, låve
Hus i utmark/seter	Koie
	Kvern, sag
	Seterbu/sel
	Seterfjøs
	Seterløe
	Utløe, sommerfjøs
	Andre hus i utmark
	Andre hus på setra
Naust, sjøhus, fyr m.m.	Fyr mm
	Naust, sjøbu
	Rorbu
	Sjøhus, brygge
Bygård	Bygård
Andre hustyper	Bygdemagasin, telthus, tollbu
	Forretningsbygg
	Forsamlingshus
	Hotell, gjestgiveri, skystasjon, kafé m.m.
	Hytte
	Kirke, kapell
	Kommunehus
	Kraftstasjon, transformatorstasjon
	Næringsbygg
	Skole/internat
	Stasjonsbygning
Sykehus, pleiehjem	
Ukjent	
Annet	
SAMFUNNSSEKTOR	TALLKODE I SEFRAK-KODELISTEN FOR REGISTRERING AV HUS
Fast bosetting uten næringsstilknytning	200
Industri/merkantil virksomhet	400-500
Landbruk, fiske, fangst	100
Andre sektorer	300, 600-900
SOSIAL MILJØSAMMENHENG	TALLKODE I SEFRAK-KODELISTEN FOR REGISTRERING AV HUS
Arbeider, husmann, tjenestemann	30-39
Bonde	25
Embetsverk, institusjon	10-19
Fisker	26
Annen næringsdrivende	20-24, 27-29

³² Definert ved oppstart av *Gamle hus da og nå* i 2000

Vedlegg 4: Geografiske kategorier³³

KOMMUNE	GEOGRAFISK OMRÅDE	KRETS
BØ	Sentrum	005-006
	Periferi	001-004, 007-011
FLORA	Florelandet/Brandøya	301-318
	Eikefjord/Bru (fjordene)	101-119
	Kinn (øyene)	201-208
KAUTOKEINO	Galanito	002
	Kautokeino	001
	Lappoluobbal	006
	Mazé	007
	Mieronjævre	004
	Soattefielbma	005
MELHUS	Flå	013-015
	Horg	016-024
	Hølonnda	025-030
	Melhus	001-012
	Melhus kommunesenter	003-005, 011
	Øvrige tettbygd	009, 013, 018, 022, 026
	Spredtbygd	001-002, 006-008, 010, 012, 014-017, 019-021, 023-025, 027-030
NITTEDAL	Øvre Hakadal	017-018
	Nittedal for øvrig	002-015
	Tettbygd	002, 009, 012
	Spredtbygd	004-007, 013-018
NORD-AURDAL	Aurdal kirkesogn	018-023
	Skrautvål kirkesogn	012-013
	Svenes kirkesogn	003-004, 006-009
	Tingnes kirkesogn	010-011, 014-017
	Tisleidalen kirkesogn	005
	Ulnes kirkesogn	001-002
	Tettbygd	009-010, 015-016, 018
	Spredtbygd	001-008, 011-014, 017, 019-023
SALTDAL	Nedre saltdal	101-115
	Øvre Saltdal	201-209
	Tettbygd	105, 208
	Spredtbygd	101-104, 107-207, 209
SAMNANGER	Tysse tettsted	009
	Spredtbygd	001-008, 010
SANDNES	Høle	031-034
	Høyland	005-025, 035-036
	Riska	026-030
	Sandnes by	001
	Øvrige tettbygd	009, 017, 027
	Tettbygd totalt	001, 009, 017, 027
	Spredtbygd	005-008, 010-014, 019-026, 028-036
TROMSØ	Gamle Tromsø by	102-127
	Hillesøy	4101-4306
	Tromsøysund	202-3202, 4001-4005, 4401-4508
	Ullsfjord	3301-3308
	Sentrumsplanen	102-108, 112-119
	Tettbygd	102-1501, 2030-2060, 4104
Spredtbygd	1502-2020, 2070-4103, 4201-4508	

³³ Definert ved oppstart av *Gamle hus da og nå* i år 2000

Vedlegg 5: Detaljert resultatoversikt SEFRAK-bygninger

BYGNINGSTYPER	1. omdrev			2. omdrev			3. omdrev			4. omdrev			Endret		A-stor		B-middels		C-liten		Står/ukjent		Sterkt truet		Truet		
	Undersøkt	Tapt	%	Undersøkt	Tapt	%	Undersøkt	Tapt	%	Undersøkt	Tapt	%	Gjenstående totalt	%	endring	%	endring	%	endring	%	endring	%	endring	%	Sterkt truet	%	Truet
Våningshus	256	28	11 %	228	13	6 %	215	11	5 %	204	4	2 %	200	91	46 %	11	6 %	32	16 %	48	24 %	5	3 %	4	2 %	23	12 %
Bolighus, våningshus	256	28	11 %	228	13	6 %	215	11	5 %	204	4	2 %	200	91	46 %	11	6 %	32	16 %	48	24 %	5	3 %	4	2 %	23	12 %
Mindre uthus i/nær tunet	69	6	9 %	63	3	5 %	60	5	8 %	55	2	4 %	53	10	19 %	0	0 %	1	2 %	9	17 %	0	0 %	3	6 %	8	15 %
Sidebygning	67	13	19 %	54	3	6 %	51	5	10 %	46	1	2 %	45	17	38 %	3	7 %	0	0 %	14	31 %	0	0 %	5	11 %	8	18 %
Stabbur, loft	250	22	9 %	228	5	2 %	223	4	2 %	219	8	4 %	211	63	30 %	1	0 %	12	6 %	50	24 %	2	1 %	2	1 %	33	16 %
Mindre uthus i/nær tunet	386	41	11 %	345	11	3 %	334	14	4 %	320	11	3 %	309	90	29 %	4	1 %	13	4 %	73	24 %	2	1 %	10	3 %	49	16 %
Driftsbygning	58	9	16 %	49	1	2 %	48	2	4 %	46	2	4 %	44	16	36 %	2	5 %	8	18 %	6	14 %	1	2 %	6	14 %	10	23 %
Fjøs, stall, låve	91	18	20 %	73	6	8 %	67	2	3 %	65	2	3 %	63	17	27 %	4	6 %	4	6 %	9	14 %	0	0 %	5	8 %	23	37 %
Driftsbygninger i tunet	149	27	18 %	122	7	6 %	115	4	3 %	111	4	4 %	107	33	31 %	6	6 %	12	11 %	15	14 %	1	1 %	11	10 %	33	31 %
Andre hus i utmark	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Andre hus på setra	31	1	3 %	30	2	7 %	28	3	11 %	25	0	0 %	25	14	56 %	1	4 %	4	16 %	9	36 %	0	0 %	2	8 %	3	12 %
Koie	2	0	0 %	2	0	0 %	2	0	0 %	2	0	0 %	2	2	100 %	0	0 %	0	0 %	2	100 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Kvern, sag	4	0	0 %	4	0	0 %	4	1	25 %	3	1	33 %	2	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	1	50 %	0	0 %	0	0 %
Seterbu/sel	204	25	12 %	179	8	4 %	171	4	2 %	167	3	2 %	164	82	50 %	5	3 %	20	12 %	57	35 %	1	1 %	10	6 %	13	8 %
Seterfjøs	141	16	11 %	125	5	4 %	120	4	3 %	116	1	1 %	115	42	37 %	2	2 %	13	11 %	27	23 %	0	0 %	6	5 %	23	20 %
Seterløve	109	27	25 %	82	13	16 %	69	4	6 %	65	6	9 %	59	13	22 %	2	3 %	2	3 %	9	15 %	1	2 %	5	8 %	20	34 %
Utløe, sommerfjøs	36	5	14 %	31	3	10 %	28	1	4 %	27	3	11 %	24	2	8 %	0	0 %	1	4 %	1	4 %	0	0 %	6	25 %	8	33 %
Hus i utmark, seter	528	74	14 %	454	31	7 %	423	17	4 %	406	14	3 %	392	155	40 %	10	3 %	40	10 %	105	27 %	3	1 %	29	7 %	67	17 %
Naust, sjøbu	4	1	25 %	3	0	0 %	3	0	0 %	3	0	0 %	3	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	1	33 %
Naust, sjøhus, fyr m.m.	4	1	25 %	3	0	0 %	3	0	0 %	3	0	0 %	3	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	1	33 %
Annet	4	0	0 %	4	0	0 %	4	0	0 %	4	0	0 %	4	1	25 %	0	0 %	0	0 %	1	25 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Bygdemagasin, tollbu	1	1	100 %	0	0	0 %	0	0	0 %	0	0	0 %	0	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Forretningsbygg	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	1	1	100 %	0	0 %	0	0 %	1	100 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Hotell, gjestgiveri, skystasjon, kafé m	7	0	0 %	7	0	0 %	7	0	0 %	7	0	0 %	7	5	71 %	0	0 %	0	0 %	5	71 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Hytte	7	0	0 %	7	0	0 %	7	0	0 %	7	0	0 %	7	2	29 %	0	0 %	1	14 %	1	14 %	0	0 %	0	0 %	1	14 %
Næringsbygg	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Skole	5	1	20 %	4	0	0 %	4	0	0 %	4	0	0 %	4	1	25 %	0	0 %	1	25 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Sykehus, pleiehjem	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	1	1	100 %	0	0 %	1	100 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Andre hustyper	27	2	7 %	25	0	0 %	25	0	0 %	25	0	0 %	25	11	44 %	0	0 %	3	12 %	8	32 %	0	0 %	0	0 %	2	8 %
Totalt	1350	173	13 %	1177	62	5 %	1115	46	4 %	1069	33	3 %	1036	380	37 %	31	3 %	100	10 %	249	24 %	11	1 %	54	5 %	175	17 %

PLANSTATUS SEFRAK-BYGNINGER	3. omdrev			4. omdrev			Endret		A-stor		B-middels		C-liten		Står/ukjent		Sterkt truet		Truet		
	Undersøkt	Tapt	%	Undersøkt	Tapt	%	Gjenstående totalt	%	endring	%	endring	%	endring	%	endring	%	Sterkt truet	%	Truet	%	
Retningslinjer til Område der det skal legges særlig vekt på byggestil dvs. Aurdalsbyen, Kommuneplanens arealdel (pbl) 2008-2020	34	1	3 %	33	0	0 %	33	14	42 %	0	0 %	2	6 %	12	36 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Spesialområde bevaring, Reguleringsplan (pbl) planid 0542R041, dato 19.08.91	1	0	0 %	1	0	0 %	1	1	100 %	0	0 %	0	0 %	1	100 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Spesialområde bevaring, Reguleringsplan (pbl) planid 0542R045, dato 02.03.92	57	0	0 %	57	1	2 %	56	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Spesialområde bevaring, Reguleringsplan (pbl) planid 0542R050, dato 08.02.93	1	1	100 %	0	0	0 %	0	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Spesialområde bevaringsområde kulturminne, Reguleringsplan (pbl) planid 0542R080, dato 17.12.98	1	0	0 %	1	0	0 %	1	1	100 %	0	0 %	0	0 %	1	100 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Spesialområde kulturminne, Reguleringsplan (pbl) planid 0542R082, dato 20.05.00	4	0	0 %	4	0	0 %	4	3	75 %	0	0 %	1	25 %	2	50 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Øvrige SEFRAK-bygninger	1017	44	4 %	973	32	3 %	941	361	38 %	31	3 %	97	10 %	233	25 %	11	1 %	54	6 %	175	19 %
Totalt	1115	46	4 %	1069	33	3 %	1036	380	37 %	31	3 %	100	10 %	249	24 %	11	1 %	54	5 %	175	17 %

SPREDTBYGD	1. omdrev			2. omdrev			3. omdrev			4. omdrev			Endret		A-stor		B-middels		C-liten		Står/ukjent						
	Undersøkt	Tapt	%	Undersøkt	Tapt	%	Undersøkt	Tapt	%	Undersøkt	Tapt	%	Gjenstående	totalt	%	endring	%	endring	%	endring	%	endringsgrad	%	Sterkt truet	%	Truet	%
Spredtbygd	1212	166	14 %	1046	59	6 %	987	44	4 %	943	31	3 %	912	351	38 %	31	3 %	96	11 %	224	25 %	9	1 %	54	6 %	172	19 %
Tettbygd	138	7	5 %	131	3	2 %	128	2	2 %	126	2	2 %	124	29	23 %	0	0 %	4	3 %	25	20 %	2	2 %	0	0 %	3	2 %
Totalt	1350	173	13 %	1177	62	5 %	1115	46	4 %	1069	33	3 %	1036	380	37 %	31	3 %	100	10 %	249	24 %	11	1 %	54	5 %	175	17 %

GEOGRAFISKE OMRÅDER	1. omdrev			2. omdrev			3. omdrev			4. omdrev			Endret		A-stor		B-middels		C-liten		Står/ukjent						
	Undersøkt	Tapt	%	Undersøkt	Tapt	%	Undersøkt	Tapt	%	Undersøkt	Tapt	%	Gjenstående	totalt	%	endring	%	endring	%	endring	%	endringsgrad	%	Sterkt truet	%	Truet	%
Aurdal kirkesogn	548	70	13 %	478	15	3 %	463	14	3 %	449	9	2 %	440	221	50 %	10	2 %	49	11 %	162	37 %	5	1 %	14	3 %	40	9 %
Skrautvol kirkesogn	197	19	10 %	178	8	4 %	170	7	4 %	163	4	2 %	159	36	23 %	8	5 %	12	8 %	16	10 %	0	0 %	12	8 %	48	30 %
Svenes kirkesogn	288	40	14 %	248	19	8 %	229	13	6 %	216	11	5 %	205	51	25 %	6	3 %	12	6 %	33	16 %	2	1 %	14	7 %	30	15 %
Tingnes kirkesogn	132	5	4 %	127	7	6 %	120	5	4 %	115	7	6 %	108	25	23 %	3	3 %	7	6 %	15	14 %	2	2 %	3	3 %	27	25 %
Tisleidalen kirkesogn	17	3	18 %	14	2	14 %	12	1	8 %	11	1	9 %	10	5	50 %	1	10 %	0	0 %	4	40 %	0	0 %	3	30 %	3	30 %
Ulnes kirkesogn	168	36	21 %	132	11	8 %	121	6	5 %	115	1	1 %	114	42	37 %	3	3 %	20	18 %	19	17 %	2	2 %	8	7 %	27	24 %
Totalt	1350	173	13 %	1177	62	5 %	1115	46	4 %	1069	33	3 %	1036	380	37 %	31	3 %	100	10 %	249	24 %	11	1 %	54	5 %	175	17 %

SOSIAL MILJØSAMMENHENG	1. omdrev			2. omdrev			3. omdrev			4. omdrev			Endret		A-stor		B-middels		C-liten		Står/ukjent						
	Undersøkt	Tapt	%	Undersøkt	Tapt	%	Undersøkt	Tapt	%	Undersøkt	Tapt	%	Gjenstående	totalt	%	endring	%	endring	%	endring	%	endringsgrad	%	Sterkt truet	%	Truet	%
Annen næringsdrivende	13	1	8 %	12	0	0 %	12	0	0 %	12	0	0 %	12	8	67 %	0	0 %	3	25 %	5	42 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Arbeider, husmann, tjenestemann	134	10	7 %	124	8	6 %	116	2	2 %	114	3	3 %	111	27	24 %	3	3 %	6	5 %	18	16 %	0	0 %	6	5 %	26	23 %
Bonde	1149	156	14 %	993	51	5 %	942	44	5 %	898	28	3 %	870	333	38 %	27	3 %	85	10 %	221	25 %	8	1 %	44	5 %	139	16 %
Embetsverk, institusjon	19	2	11 %	17	0	0 %	17	0	0 %	17	0	0 %	17	6	35 %	0	0 %	2	12 %	4	24 %	0	0 %	2	12 %	1	6 %
Ukjent	35	4	11 %	31	3	10 %	28	0	0 %	28	2	7 %	26	6	23 %	1	4 %	4	15 %	1	4 %	3	12 %	2	8 %	9	35 %
Totalt	1350	173	13 %	1177	62	5 %	1115	46	4 %	1069	33	3 %	1036	380	37 %	31	3 %	100	10 %	249	24 %	11	1 %	54	5 %	175	17 %

SAMFUNNSSEKTOR	1. omdrev			2. omdrev			3. omdrev			4. omdrev			Endret		A-stor		B-middels		C-liten		Står/ukjent						
	Undersøkt	Tapt	%	Undersøkt	Tapt	%	Undersøkt	Tapt	%	Undersøkt	Tapt	%	Gjenstående	totalt	%	endring	%	endring	%	endring	%	endringsgrad	%	Sterkt truet	%	Truet	%
Andre sektorer	20	3	15 %	17	1	6 %	16	0	0 %	16	1	6 %	15	4	27 %	0	0 %	2	13 %	2	13 %	0	0 %	0	0 %	2	13 %
Fast bosetting uten næringstilknytning	22	1	5 %	21	2	10 %	19	2	11 %	17	0	0 %	17	6	35 %	0	0 %	0	0 %	6	35 %	0	0 %	0	0 %	1	6 %
Industri, merkantil virksomhet	14	3	21 %	11	0	0 %	11	0	0 %	11	0	0 %	11	7	64 %	1	9 %	2	18 %	4	36 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %
Landbruk, fiske, fangst	1261	164	13 %	1097	57	5 %	1040	44	4 %	996	30	3 %	966	353	37 %	29	3 %	92	10 %	232	24 %	11	1 %	52	5 %	169	17 %
Ukjent	33	2	6 %	31	2	6 %	29	0	0 %	29	2	7 %	27	10	37 %	1	4 %	4	15 %	5	19 %	0	0 %	2	7 %	3	11 %
Totalt	1350	173	13 %	1177	62	5 %	1115	46	4 %	1069	33	3 %	1036	380	37 %	31	3 %	100	10 %	249	24 %	11	1 %	54	5 %	175	17 %

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Rapport 84
ISSN 1503-4895
ISBN 978-82-8101-227-1

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00